

Coöperatie Eno U.A. Jaarverslag 2017

Van lijf tot leven

Inhoudsopgave

1	Bestuursverslag	4
1.1	Algemene informatie	4
1.2	Toestand per balansdatum	5
1.3	Ontwikkeling gedurende het boekjaar en resultaten	6
1.4	Risicobeheersing	9
1.5	Verantwoording Governance Principes	13
1.6	De verwachte gang van zaken	14
2	Verslag van de ledenraad	15
3	Verslag van de Raad van Commissarissen	16
4	Jaarrekening	19
4.1	Geconsolideerde balans per 31 december 2017 (voor resultaatbestemming)	19
4.2	Geconsolideerde winst- en verliesrekening over 2017	21
4.3	Geconsolideerd kasstroomoverzicht 2017	23
4.4	Toelichting op de jaarrekening	24
4.4.1	Algemeen	24
4.4.2	Toelichting op de geconsolideerde balans	39
4.4.3	Toelichting op de geconsolideerde winst- en verliesrekening	51
4.5	Enkelvoudige balans per 31 december 2017 (voor resultaatbestemming)	57
4.6	Enkelvoudige winst- en verliesrekening over 2017	58
4.7	Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening	58
4.7.1	Toelichting algemeen	58
4.7.2	Toelichting op de enkelvoudige balans	59
4.7.3	Toelichting op de winst- en verliesrekening	60
5	Overige gegevens	61
5.1	Statutaire bepalingen inzake het resultaat	61

1

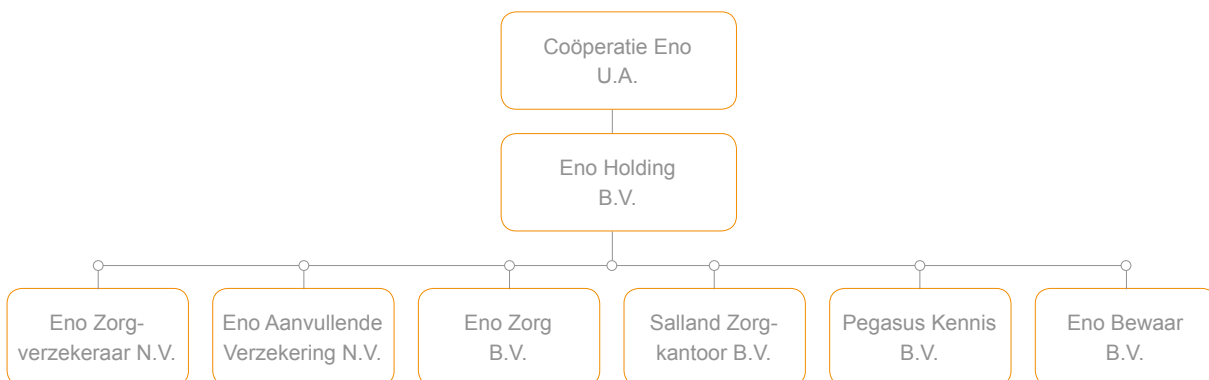
Bestuursverslag

1.1 Algemene informatie

Juridische structuur

Coöperatie Eno U.A te Deventer op de Munsterstraat 7 maakt deel uit van de groep Eno. Van deze groep maken naast Coöperatie Eno U.A., Eno Zorgverzekeraar N.V., Eno Holding B.V., Eno Aanvullende Verzekeringen N.V., Salland Zorgkantoor B.V., Eno Zorg B.V., Eno Bewaar B.V. en Pegasus Kennis B.V. deel uit van deze groep.

De structuur is in onderstaand organogram weergegeven.

Aan het hoofd van de groep staat de Coöperatie Eno U.A. De coöperatie heeft een dochtermaatschappij Eno Holding B.V. Deze vennootschap houdt alle aandelen van de werkmaatschappijen en is ook bestuurder van de werkmaatschappijen. Eind 2017 heeft de groep Eno 199 medewerkers (fte) (2016: 186 fte) in dienst die de activiteiten van de groep uitvoeren. Alle medewerkers zijn in dienst bij Eno Zorgverzekeraar N.V.

In Eno Zorgverzekeraar N.V. zijn de zorgverzekeringsactiviteiten ondergebracht. De activiteiten van het zorgkantoor zijn ondergebracht in Salland Zorgkantoor B.V. De activiteiten van de aanvullende verzekeringen worden uitgevoerd in Eno Aanvullende Verzekeringen N.V.

De groep Eno wordt bestuurd door de Raad van Bestuur van de Coöperatie Eno. Op de groep wordt toezicht gehouden door de Raad van Commissarissen.

De Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen leggen verantwoording af aan de ledenraad van de Coöperatie Eno.

Activiteiten, doelstelling en beleid

De Coöperatie heeft tot doelstelling om de belangen van haar leden te behartigen op het gebied van Zorgverzekeringen.

Binnen de groep is Eno Zorgverzekeraar N.V. de zorgverzekeraar die valt onder de bepalingen van de Zorgverzeke-

ringswet en is tevens verantwoordelijk voor de Wlz-uitvoering van onze verzekerden. Een aanzienlijk deel van deze activiteiten wordt uitgevoerd in de regio Salland.

Eno Aanvullende Verzekeringen N.V. voert de aanvullende verzekering uit, alleen voor verzekerden van Eno Zorgverzekeraar N.V. De aanvullende verzekering sluit aan op de verplichte verzekering van de Zorgverzekeringswet en omvat vergoedingen die niet zijn opgenomen in de basisverzekering. De 4 belangrijkste vergoedingen binnen de aanvullende verzekering zijn: tandheelkundige hulp, fysiotherapie, hulpmiddelen, alternatieve geneeswijze en buitenlanddekking.

De Wlz-uitvoerder heeft een concessie onder Salland Zorgkantoor B.V., daaronder voeren we Zorgkantoor Midden IJssel voor alle inwoners van Midden IJssel. De activiteiten van Zorgkantoor Midden IJssel zijn opgenomen in Salland Zorgkantoor B.V.

Eno Zorg B.V. voert activiteiten uit in de rol van intermediair. In deze rol worden reisverzekeringen verkocht. Voor reisverzekeringen treedt Allianz Global Assistance op als risicodragers.

Eno Bewaar B.V. is de houder van de Eno beleggingspool. In deze vennootschap is een beleggingspool opgericht waarmee Eno Zorgverzekeraar N.V. met Eno Aanvullende Verzekeringen N.V. voor gezamenlijke rekening beleggen.

Pegasus Kennis B.V. is de consultancy tak van Eno. In deze vennootschap worden consultancy activiteiten uitgevoerd op het gebied van implementatie van samenwerkingen tussen gemeenten, zorgverleners en zorgverzekeraars.

1.2 Toestand per balansdatum

Uit de balans blijkt dat Coöperatie Eno ultimo het boekjaar voldoet aan de geldende solvabiliteitseisen. Coöperatie Eno heeft ultimo 2017 een eigen vermogen van € 76,9 miljoen (2016: € 78,6 miljoen). In 2017 is een negatief resultaat behaald van € 1,6 miljoen (2016: € 16,7 miljoen positief). Ultimo boekjaar zijn de liquiditeiten en de kasstromen zodanig dat zelfstandig in ruime mate in de financieringsbehoefte kan worden voorzien.

Hieronder staan enkele kerncijfers:

(x € 1.000)	2017	2016
Resultaat	-1.624	17.033
Resultaat technische rekening schadeverzekering	-1.440	16.981
Brutomarge	24.511	40.372
Bedrijfskosten	25.922	23.330
Beleggingsresultaat	-198	-42
Schaderatio	91,7%	86,8%

Het technisch resultaat bedraagt € 1,4 miljoen negatief (2016: 17 miljoen positief). In het technisch resultaat is inbegrepen een beleggingsresultaat €0,1 miljoen negatief (2016: €0,1 miljoen negatief). Het totale beleggingsresultaat is €0,2 miljoen negatief (2016: €0 miljoen).

Solvabiliteitseis

Op basis van de door de Nederlandsche Bank vastgestelde richtlijnen is voor de uitvoering een minimale solvabiliteit vereist van: € 55.338.400 eigen vermogen. Onder Solvency II is het eigen vermogen per balansdatum € 93.609.000. De solvabiliteitsmarge is 169,2%. De interne solvabiliteitsmarge die gehanteerd wordt is 132,5% en daarvoor dient € 73.323.000 aan eigen vermogen te worden aangehouden. Eno Coöperatie U.A. vindt dat, gegeven de verzekeringstechnische risico's en beleggingsrisico's, deze marge een grens is waarbij, als de solvabiliteit boven het percentage van 132,5% uitkomt, de financiële continuïteit van de organisatie gewaarborgd is.

1.3 Ontwikkeling gedurende het boekjaar en resultaten

Belangrijke gerealiseerde doelen

- Inkoop (medisch-specialistische) zorg in de regio op tijd afgerond;
- Gezonde solvabiliteitspositie;
- Gezamenlijk initiatief met Deventer Ziekenhuis op gebied van horizontaal toezicht;
- Gezamenlijke initiatieven met huisartsen en apothekers gericht op vergroten medicatieveiligheid;
- 54 professionals en vrijwilligers getraind in de benadering op basis van gezondheid en gedrag;
- Regiovisie Zorgkantoor Midden IJssel;
- Wijziging modelovereenkomst van ZorgDirect in restitutieverzekering;
- Start project vernieuwing ICT back office;
- Rapportage volgens de Solvency II-eisen;
- Hoger risicobewustzijn bij medewerkers;
- Start privacy-project om in mei 2018 te voldoen aan de eisen van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG);
- Nieuw werkgeversportaal voor collectiviteiten HollandZorg;
- Verzekerdengroei bij Salland Zorgverzekeringen, ZorgDirect en HollandZorg;
- Herziening statuten en reglementen Coöperatie Eno U.A.

Evenals vorige jaren blijven er onzekerheden met betrekking tot de bepaling van de financiële resultaten. Deze onzekerheden zijn onder paragraaf 1.4 Risicobeheersing en in de toelichting op de jaarrekening nader uiteengezet. In de jaarrekening is op een prudente wijze een inschatting gemaakt van de risico's. Gedurende 2017 heeft er een definitieve afrekening plaatsgevonden over 2013 met het Zorginstituut Nederland.

De technische voorziening bedraagt per 31 december 2017 € 124 miljoen (31 december 2016 € 106 miljoen). De stijging wordt voornamelijk veroorzaakt door het vormen van een premietekortvoorziening.

Coöperatie Eno U.A. heeft het jaar 2017 afgesloten met een negatief resultaat van € 1,6 miljoen (2015 € 17 miljoen positief). Ten opzichte van 2016 is het resultaat met € 18,6 miljoen gedaald. Het resultaat is met name gedaald door de vorming van een premietekortvoorziening.

Door stijging van het aantal verzekerden en de premie omvang steeg ook de minimale solvabiliteitseis in 2017 naar € 55.338.400 (2016: € 48.458.000).

Samen werken aan de beste zorg in de regio

Het kernwerkgebied van Eno is de regio Salland. In deze regio werken wij, in nauwe samenwerking met regionale partijen, aan behoud en verbetering van goede, toegankelijke en betaalbare zorg. Verschillende initiatieven dragen hier aan bij.

VWS bracht in 2017 tweemaal een werkbezoek aan de regio om zich te laten informeren over de transitie van Ziekte en Zorg (ZZ) naar Gezondheid en Gedrag (GG) en de wijze waarop partijen hierin samenwerken. In het kader van de preventiecoalities verleende VWS een subsidie aan Eno voor de verdere ontwikkeling van deze transitie. Het subsidiebedrag wordt in drie jaar tijd besteed aan het trainen van zorgverleners in de 'van ZZ naar GG-methode'. In het afgelopen jaar namen 54 professionals en vrijwilligers deel aan de reguliere training. Deze opleiding gaat over de manier waarop zorgverleners met de patiënt omgaan. Niet gelijk grijpen naar een behandeling of medicijn, maar de tijd nemen om te luisteren naar de patiënt, hem zelf aan te laten geven wat zijn ambitie is en hoe hij dat wil bereiken. Pas daarna kijkt de zorgprofessional of hierbij zorg nodig is.

Gecontracteerd aanbod

Om een goed toegankelijk en kwalitatief zorgaanbod in haar kernregio te behouden, sloot Eno in 2017 met bijna alle zorgaanbieders een contract. Voor de landelijke inkoop 2018 werd geen gebruik meer gemaakt van Multizorg VRZ B.V. Medio 2017 is er een overgang gemaakt naar een nieuwe inkoop samenwerking met ONVZ en Zorg en Zekerheid.

Zorgaanbieders die zich extra inspanden op het gebied van kwaliteitsverbetering, beloonden wij. Die beloning is soms onderdeel van de contractafspraken en soms wordt die gegeven vanuit de voormalige RVVZ-gelden (ten behoeve van alle inwoners in de regio) of de ROS-gelden, gericht op ondersteuning van de Eerstelijnszorg.

Op 12 november 2017 gaf Eno haar verzekerden via de zorgzoekers op de websites, volledige helderheid over de contracten met regionale zorgaanbieders en voor een groot deel ook over de contracten met landelijke zorgaanbieders. Dit is onder andere gelukt doordat een aantal meerjarige contracten die eerder werd gesloten, doorliepen. Ook startten de inkoopactiviteiten eerder in het jaar. Het streven blijft om onze verzekerden elk jaar tijdig volledige duidelijkheid te kunnen bieden over alle afspraken met zorgaanbieders voor het nieuwe jaar.

Eno informeerde zorgaanbieders op 1 april 2017 via haar website en een mailing over de beleidsplannen voor het nieuwe inkoopjaar. Op deze wijze geeft Eno zorgaanbieders vroeg in het jaar zicht op de speerpunten in het beleid voor het volgende inkoopjaar.

Betrokkenheid verzekerden

Eno is een coöperatie met haar ledenraad als hoogste orgaan. We willen er dan ook voor zorgen dat de inkoop van zorg aansluit bij wat onze leden belangrijk vinden. Jaarlijks bespreken we het onderwerp daarom met de ledenraad. Dat deden we in 2017 tijdens een van de ledenraadvergaderingen en, daarbuiten, door met een afvaardiging van de ledenraad uitgebreider over zorginkoop in gesprek te gaan. Daarnaast hebben wij op diverse manieren dagelijks contact met onze verzekerden. Zowel vanuit de klantenservice als klachtencommissie ontvangen wij waardevolle informatie voor de inkoop van zorg. Daarbij gebruiken we eveneens inzichten vanuit diverse onderzoeken verricht door bijvoorbeeld patiëntenorganisaties of consumentenorganisaties om de stem van de verzekerde te concretiseren in de wijze waarop wij de zorg inkopen.

Premieontwikkeling

Eno richt zich bij haar premievaststelling op een duurzaam financieel gezond beleid en zo stabiel mogelijke premieontwikkeling voor de toekomst. Door eenmalige meevallers, een goede solvabiliteitspositie en goede zorginkoop in de regio, koos Eno er het afgelopen jaar voor om de nominale premies voor de basisverzekering 2018 voor al haar labels te verlagen. De premies voor de aanvullende verzekeringen en tandartsverzekeringen bleven, net als vorig jaar, gelijk.

Voor het kernlabel, Salland Zorgverzekeringen, schafte Eno de collectiviteitskorting op de basisverzekering af. Al langer was de wens om de collectiviteitskorting voor het kernlabel Salland, af te schaffen. Hoewel iedereen gebruik kon maken van de korting, deed niet iedereen dit. De gunstige financiële positie van Eno bood de mogelijkheid om de korting op de basisverzekering van Salland Zorgverzekeringen af te schaffen en tegelijkertijd de premie te verlagen, zodat alle verzekerden erop vooruit gingen. Hierdoor is de premie niet kostendekkend en is er een premietekortvoorziening gevormd.

Door de concurrerende premie is in de overstapperiode het aantal verzekerden van label Salland en Zorgdirect met respectievelijk 21% en 11% gestegen. Door de premieruggeve en de groei in het aantal verzekerden is de solvabiliteit lager, echter wel voldoende om de financiële continuïteit te waarborgen.

Productkeuzes en ontwikkeling verzekerdenaantallen

Bij de herbevestiging van haar strategie in 2016, koos Eno voor de regio Salland als kernregio en voor het Salland Zorgverzekeringen als kernlabel. Om deze keuze te kunnen realiseren is een gemiddeld gezonde en evenwichtige verzekerdenportefeuille nodig. Hiervoor is een bredere portefeuille nodig met meerdere, ondersteunende labels. Het voeren van meerdere labels is daarom geen doel op zich, maar het middel om de dominante positie van het label Salland Zorgverzekeringen te kunnen realiseren.

Toegevoegde waarde realiseren

Ook in 2017 is via de methodiek van Eno Product Ontwikkeling (EPO) gewerkt aan het realiseren van toegevoegde waarde per label. Dit heeft onder andere geleid tot de keuze om het label ZorgDirect als restitutieverzekering in de markt aan te bieden. Ook leidde het tot een aantal concrete producten en diensten die meerwaarde bieden voor specifieke klantgroepen. Zo ontwikkelde Eno twee nieuwe aanvullende verzekeringen, de Compact AV voor Salland Zorgverzekeringen en de Slim AV voor ZorgDirect. De GRIP-module die ZorgDirect in 2016 voor het eerst aanbood, bleef ook in 2017 onderdeel van het productaanbod. Ditzelfde geldt voor de gratis ongevallenverzekering als onderdeel van de aanvullende tandartsverzekeringen bij Salland Zorgverzekeringen. En voor Denk Vitaal en Doe Vitaal als modules binnen het aanbod voor de Salland-werkgeverscollectiviteiten.

2017 was het eerste volledige jaar waarin verzekerden gebruik konden maken van de ZorgGids, één persoon die verzekerden met zorgvragen wegwijs kan maken in de wereld van zorginstanties, regels en loketten die met zorg te maken hebben. De ervaring in dit eerste jaar leert dat verzekerden met zeer uiteenlopende vragen contact leggen met de ZorgGids. Soms blijkt de werkelijke vraag een andere dan de initiële en is een luisterend oor voldoende om mensen weer het vertrouwen te geven in een goed vervolg van hun vraag. Om de rol van ZorgGids goed te kunnen invullen, investeerde de ZorgGids veel tijd in het opbouwen van relaties met alle (zorg)organisaties in de regio.

Het aantal sportclubs dat deelnam aan de Salland clubactie, nam opnieuw toe, net als het aantal leden dat via deze actie overstapte naar Salland Zorgverzekeringen. Leden die zich via de clubactie (blijven) verzekeren bij Salland Zorgverzeke-

ringen, ontvangen korting op de aanvullende verzekeringen. Deelnemende sportclubs ontvangen een vast bedrag per lid, dat de sportclub kan inzetten om de vereniging gezond en aantrekkelijk te houden.

Voor de collectieve klanten van HollandZorg, ontwikkelde Eno een nieuw werkgeversportaal. Het portaal werd gebruiksvriendelijker, de techniek verbeterde en biedt de mogelijkheid om eenvoudiger nieuwe functionaliteiten toe te voegen.

Ontwikkeling verzekerdenaantallen

Eno ontving in de overstapperperiode 2017/2018 veel nieuwe verzekerden. Wij verwachten in 2018 een gemiddelde verzekerdenstand van ruim 169.000 verzekerden. Dat is 12 procent meer dan in 2017, toen Eno gemiddeld 151.454 verzekerden had. Alle drie de labels droegen bij aan deze groei, die ruim boven de groei-doelstelling van vijf procent ligt.

De verzekerden-groei betekende ook een directe stijging van de kapitaal-eis. Eno hield echter rekening met dit groeiscenario en anticepeerde hierop zodat zij ook in 2018 aan de solvabiliteits-eisen kan blijven voldoen.

Klantgerichtheid en klanttevredenheid

Eno geeft op verschillende manieren invulling aan klantgericht denken en handelen. Onze bedrijfscultuur kenmerkt zich door een persoonlijke en informele benadering van medewerkers en klanten, binnen de formele kaders die voortvloeien uit wet- en regelgeving.

Deze kenmerken uiten zich bijvoorbeeld in het feit dat klanten ons kantoor kunnen bezoeken om hun vragen te stellen aan één van onze klantenservicemedewerkers.

In de uitkomsten van het jaarlijkse NPS-onderzoek - dat klantloyaliteit meet - lieten zowel ons label ZorgDirect als Sal-land Zorgverzekeringen in 2017 een stijging zien. Voor HollandZorg maakte Eno geen gebruik van het NPS-onderzoek.

Het afgelopen jaar startte Eno met het meten van klanttevredenheid over haar e-mailafhandeling. De ambitie is om in 2018 een stap verder te gaan door de NPS-methode te gaan gebruiken en ook de klantervaring met telefonische afhandeling te gaan meten.

Jaarlijks doet de NZa onderzoek naar telefonische informatieverstrekking aan klanten. In het overstap-seizoen 2016/2017 eindigde Eno met een juiste beantwoording van 98 procent, op de derde plaats van de 31 onderzochte risicodragers. In het overstap-seizoen 2017/2018 onderzocht de NZa alleen de risicodragers die eerder een onvoldoende score behaalden. Eno is daarom niet meegenomen in het meest recente onderzoek.

Processen en ICT

In 2017 startte Eno met een nieuwe project voor vervanging van de ICT voor de back office-activiteiten. In de eerste fase werd een marktverkenning gedaan, onder begeleiding van een extern bureau. Verder ontwikkelde Eno de criteria waaraan de verschillende scenario's werden getoetst en koos Eno een voorkeursscenario dat wij begin 2018 nader onderzochten.

Eno werkt systematisch aan verbetering van processen, passend bij de strategische doelen. Een van de onderwerpen waarmee wij in 2017 startten is het verder verbeteren van de belangrijkste klantprocessen. Hiervoor zullen we in 2018 aandacht blijven houden. Eno houdt zich daarbij niet bezig met research en development activiteiten.

Medewerkers

Een van de elementen van de Eno-missie is om haar verzekerden de ondersteuning bij het streven naar een optimale gezondheid. Vanuit die gedachte ondersteunt Eno sinds 2016 ook actief initiatieven voor haar medewerkers op dit gebied, gebundeld onder de naam 'Allemaal Vitaal'. In 2017 nam 70 procent van de medewerkers deel aan een van de activiteiten. Zo deed 50% van de medewerkers mee aan een preventief medisch onderzoek.

Net als een jaar eerder legden alle medewerkers voor wie dit geldt, de eed of belofte af en behaalden alle medewerkers voor wie dit geldt, hun diploma Wft Zorg.

Bezoldiging bestuurders en commissarissen

Eno hanteerde ook in 2017 de sectorale norm binnen de Wet Normering Topinkomens (WNT) voor de bezoldiging van haar bestuurders en commissarissen.

Voldoen aan toezichteisen

Eno werkte er ook in 2017 aan om continu te voldoen aan de toezichteisen van de verschillende toezichthouders, zoals de NZa, DNB en ACM. Deze eisen variëren van het voldoen aan de zorgplicht en controle op gepast gebruik van zorg tot eisen op het gebied van risicomanagement, governance en informatieverstrekking aan klanten. Hieronder lichten we een aantal zaken uit:

- Het beleid functionele eenheden werd in 2017 geactualiseerd en opnieuw vastgesteld;
- Eno beantwoordde tijdig de uitvragen van toezichthouders, zoals de uitvraag van DNB over aanbestedingsbeleid;
- Begin april 2017 heeft de NZa haar bevindingen uit twee onderzoeken gedeeld met de zorgkantoren. Uit beide onderzoeken blijkt dat hoewel zorgkantoren de ambitie hebben om de cliënt centraal te stellen in haar dagelijks handelen, een betere afstemming en verbinding tussen

enerzijds de zorgvraag en persoonlijke voorkeuren van de cliënt en anderzijds het regionale zorgaanbod nodig is. Alle zorgkantoren committeerden zich aan de afspraak om hiertoe een verbeterplan op te leveren. Zorgkantoor Midden IJssel leverde dit verbeterplan tijdig aan en rapporteerde eind december 2017 volgens afspraak over de voortgang;

- Eno voldeed tijdig aan opvolging van de DNB-bevindingen op het gebied van de Interne Audit Dienst functie;
- Op 1 januari 2016 trad Solvency II in werking, een nieuw toezichtraamwerk met daarin voorschriften voor zowel kwantitatieve als kwalitatieve eisen met betrekking tot de bedrijfsvoering en voorschriften voor transparantie naar publiek en toezichthouder. Eén van de onderdelen is, met ingang van 2017, een jaarlijkse publicatie van Solvency II-informatie via een rapport over de solvabiliteit en financiële positie (de SFCR). Eno leverde dit rapport in 2017 op tijd aan en publiceerde dit op haar website;
- Zorgkantoor Midden IJssel leverde in 2017 haar regiovisie op. Deze visie is aangeleverd bij toezichthouder NZa en voor iedereen in te zien via de website van het zorgkantoor.

Risicomanagement

Eno blijft voortdurend werken aan het behouden en verhogen van risicobewustzijn bij medewerkers.

Alle nieuwe medewerkers volgden daartoe in 2017 de basis e-learning module compliance & risk en legden deze met goed gevolg af. Ook de verdiepende module werd door ruim 80 procent van de medewerkers met goed resultaat afgesloten. Dit sluit aan bij de interne norm, hoewel het streven blijft dat alle medewerkers ook deze module succesvol afronden.

Op het gebied van informatiebeveiliging zette Eno verschillende verbeterstappen. Dit betreft onder andere de oplevering van een nieuw logisch toegangsbeleid en oplevering van een dataclassificatieschema. In het kader van het vergroten van risicobewustzijn organiseerde Eno bijeenkomsten voor medewerkers over ransomware, werd een test uitgevoerd met phishing mail en is op intranet een vaste pagina gemaakt met informatie over 'Security'.

1.4 Risicobeheersing

Algemeen

Het gericht toepassen van risicomanagement ziet de Raad van Bestuur als een kritische succesfactor voor het bedrijven van een beheerste bedrijfsvoering. Hiermee biedt Eno zekerheid gericht op continuïteit, zowel op korte als op lange termijn, aan haar verzekerden en haar medewerkers.

Ter bevordering van de beheerste bedrijfsvoering hanteert Eno het 'three lines of defence' model waarbij de eerste lijn (de business) verantwoordelijk is voor het beheersen van risico's. De tweede lijn, Compliance & Risk, adviseert de eerste lijn bij het beheersen van risico's en heeft daarnaast een monitorende rol. De derde lijn betreft de Interne Audit Dienst welke de opzet, bestaan en werking van het risicomanagementsysteem toetst.

Het risicobeheer- en controlesysteem is beschreven in het Eno risicomangementbeleid, welke is goedgekeurd door de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen. De Raad van Bestuur aanvaardt de volledige verantwoordelijkheid voor de opzet en werking van de Eno risicobeheer- en controlesystemen.

Risicobereidheid

Jaarlijks wordt de strategische risicobereidheid van Eno door de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen vastgesteld. Het vaststellen van deze risicobereidheid vindt plaats aan de hand van een aantal categorieën waarbij rekening gehouden wordt met zowel 'harde' (bijvoorbeeld kapitaalmanagement) als 'zachte' aspecten (bijvoorbeeld gedrag en cultuur). In het algemeen wordt de risicobereidheid van Eno als relatief laag beschouwd. Deze houding acht Eno passend bij het karakter en de aard van de organisatie. De naleving van de risicobereidheid wordt periodiek gemonitord middels kritische risico indicatoren.

Risicomanagement proces

Eno hanteert een gestandaardiseerd risicomanagementproces. Dit proces is opgedeeld in een aantal stappen.

1. Strategie en risicobereidheid

Het risicomanagement proces bij Eno start bij de stap waarbij jaarlijks of frequenter, indien de omstandigheden verlangen, vanuit de bedrijfsstrategie en de geformuleerde doelstellingen, het risicobeleid inclusief de risicobereidheid wordt vastgesteld.

2. Risicoidentificatie en -analyse

Op basis van de gekozen strategie en bijbehorende doelstellingen worden periodiek risico assessments georganiseerd met verschillende interne betrokkenen waaronder de Raad van Bestuur, managers, afdelingshoofden en andere medewerkers om risico's te identificeren en te analyseren. Het inventariseren van risico's vindt jaarlijks plaats, tenzij eerder gewenst is. Het analyseren van risico's vindt continu plaats. De analyse wordt uitgevoerd in termen van kans en impact, in deze fase wordt de 'bruto' kans en impact van de risico's bepaald.

3. Risicobeheersing

Nadat de risico's geanalyseerd zijn op bruto kans en impact, wordt een risicostrategie gekozen. In de meeste gevallen worden risico's beheerst, tenzij dit niet nodig geacht wordt en het bruto risico passend is binnen de risicobereidheid van Eno. Het beheersen van risico's vindt plaats middels het inzetten van beheersmaatregelen. Na het treffen van beheersmaatregelen resteren de 'netto' risico's. Per netto risico wordt bepaald of deze binnen de risicobereidheid van Eno valt. Als dit niet het geval is worden additionele stappen gezet waardoor de kans op voordoen van een risico of de impact van een risico verder gemitigeerd wordt.

4. Monitoring & rapportage

De effectiviteit van beheersmaatregelen wordt periodiek (veelal per kwartaal) beoordeeld door de eigenaren van de beheersmaatregelen. De leidinggevenden van de eigenaren van de beheersmaatregelen monitoren vervolgens deze beoordeling. Daarnaast toetst Compliance & Risk of het totale risicomangementproces in voldoende mate doorlopen wordt, inclusief de toetsing van de beoordeling en monitoring van de beheersmaatregelen. Ieder kwartaal wordt ten behoeve van de Raad van Bestuur en het Audit & Risk Committee een integrale risicomangement rapportage opgesteld waarin verslag gedaan wordt van de beheersing van de risico's. Risicobeheersing vindt plaats door middel van een monitoringssysteem. Binnen dit systeem zijn alle geïdentificeerde risico's opgenomen en worden de risico eigenaren periodiek gevraagd de werking van de beheersmaatregelen aan te tonen.

Risico's per niveau

Eno past het gestandaardiseerde risicomangementproces toe op een drietal niveaus.

Strategische risico's

De strategische risico's worden geïnventariseerd op basis van de organisatie brede strategie van Eno. De huidige governance structuur (de Raad van Commissarissen, de Raad van Bestuur en het managementteam) waarborgt dat de strategische risico's worden bewaakt. Waar nodig worden beheersmaatregelen benoemd, welke periodiek worden bewaakt. Naast de kwartaalrapportages rapporteert Compliance & Risk twee keer per jaar aan de Raad van Commissarissen omtrent de voortgang van de risicomangement vraagstukken.

Tactische risico's

De Raad van Bestuur en het managementteam zijn verantwoordelijk voor de inventarisatie van tactische risico's. Per afdeling worden jaarlijks risico-inventarisaties gemaakt, waarna beheersmaatregelen worden geïmplementeerd en bewaakt. De bewaking van de beheersmaatregelen wordt

per kwartaal gerapporteerd aan het Audit & Risk Committee en de Raad van Bestuur.

Operationele risico's

Eno brengt jaarlijks per proces in kaart welke risico's een rol kunnen spelen. De key risks worden voorzien van beheersmaatregelen en hierop vindt tevens dossiervorming plaats. De handmatige controles zullen zoveel mogelijk in de komende jaren worden vervangen door systeemcontroles, waardoor de controlecyclus efficiënter zal verlopen. In 2017 worden diverse analyses en repressieve, geautomatiseerde controles uitgevoerd in het kader van rechtmatigheid van het declaratieverkeer.

Naast de hiervoor genoemde niveaus worden risico's geïnventariseerd en geanalyseerd bij diverse interne projecten en aanverwante aandachtsgebieden zoals vermogensbeheer en business continuity management. Zo wordt het business continuity management beleidsplan jaarlijks herijkt en zijn maatregelen getroffen op basis van een business impact analyse en een business continuity management risicoanalyse.

Belangrijkste risico's en onzekerheden

Hieronder volgt een selectie van de voornaamste risico's en onzekerheden in 2017, onderverdeeld in de volgende risicocategorieën:

Strategie

Jaarlijks worden de strategische risico's bepaald door middel van workshops. Strategische risico's zijn risico's die een belemmering vormen voor het realiseren van de strategie van Eno en van invloed zijn op de lange termijn doelstellingen. Deze strategische risico's hebben vaak een externe ontstaansgrond. De voornaamste geïdentificeerde risico's die in het boekjaar van 2017 een belangrijke impact op Eno hebben gehad zijn druk van toenemende wet- en regelgeving, wijzigingen in het risicovereveningssysteem en toenemende zorgkosten.

- 1. Druk van toenemende wet- en regelgeving.** Eno opereert in een branche die onderhevig is aan toenemende wet- en regelgeving die vanuit wetgever en verschillende toezichthoudende instanties op Eno afkomt. Het aantoonbaar blijven voldoen aan wet- en regelgeving en veranderende normenkaders vanuit de toezichthouder legt een zekere druk op de organisatie. Eno beheerst dit risico door continu de politieke besluitvorming en de daarmee samenhangende wijzigingen in wet- en regelgeving nauwgezet te volgen en haar beleid en organisatie daarop tijdig aan te passen.
- 2. Wijzigingen in het risicovereveningssysteem.** Een van de pijlers van de financiering van het Nederlandse zorgstelsel is het risicovereveningssysteem. Het

systeem is onderhevig aan wijzigingen, waarbij politieke invloeden zichtbaar aanwezig zijn. Dit brengt voor Eno onzekerheden met zich mee, die worden beheerst door in ZN en VRZ verband de politieke besluitvorming proactief te volgen, en actief de discussie te zoeken met betrekking tot eventuele aanpassingen. Daarnaast analyseert Eno de effecten van eventuele aanpassingen in het risicovereveningssysteem door middel van gevoeligheidsanalyses in de zogeheten Own Risk and Solvency Assessment (ORSA). Zo zijn in de ORSA van 2017 de effecten doorgerekend van het kenmerk “Gezonde Verzekerde”, welke in 2018 in het risicovereveningssysteem geïntroduceerd wordt. De uitkomsten van de ORSA laten zien dat een dergelijke wijziging op label niveau impact heeft op de financiële resultaten, maar dat dit effect op totaal niveau nivelleert.

- 3. Toenemende zorgkosten.** Dit risico betreft een onvoorziene afwijking in de eigen zorgkostenraming, waardoor de zorgpremies onvoldoende dekkend zijn om de gemaakte kosten te compenseren. Eno beheerst dit risico door gevoeligheidsanalyses toe te passen op de begroting door middel van een ORSA. In 2017 is de risicomitigatie op het zorgkostenbudget afgenomen door de volledig afgebouwde ex-post correcties. Een van de risico's die dit boekjaar een belangrijke impact heeft op het risicoprofiel van Eno is de ontvlechting van de zorginkoopcombinatie Multizorg. Eno heeft naar aanleiding van deze ontvlechting besloten om wel gezamenlijk zorg in te blijven kopen met Zorg en Zekerheid en ONVZ, onder het label VRZ Zorginkoop. Deze nieuwe samenwerking moet in 2018 nog verder vorm krijgen. Daarnaast ziet Eno een toenemend risico dat de uitgaven aan niet-gecontracteerde zorg zullen gaan stijgen, in lijn met de landelijke trend.

Operationele activiteiten

Operationeel risico

Het operationeel risico betreft het risico als gevolg van verliezen door niet toereikende of falende interne processen door mensen, systemen en/of externe gebeurtenissen. Dergelijke risico's worden op verschillende manieren beheerst zoals de inzet van adequate systemen, kwalitatief hoogwaardig personeel en het efficiënt inrichten van de bedrijfsprocessen.

IT- en uitbestedingsrisico

Het ICT beheer van Eno vindt in eigen beheer plaats. IT risico's worden beheerst door de inzet van diverse maatregelen en procedures op, onder andere, het gebied van testen, fysieke en logische toegangsbeveiliging, dataencryptie en conversie van bestanden. In 2017 is ENO met een vooronderzoek gestart om de huidige IT back office te vervangen, om het IT landschap toekomstbestendig te maken. Achter-

liggende gedachte is om van een beheerorganisatie over te gaan naar een model waarbij Eno op gebied van ICT een meer regisserende rol op zich neemt. Bij een project van dergelijke omvang is het in kaart brengen en beheersen van de risico's een randvoorwaarde, welke binnen het project op structurele wijze is vormgegeven.

Daarnaast vinden uitbestedingen plaats met betrekking tot, onder andere, de inkoop van zorg, de digitalisering en verwerking van inkomende poststromen, de verzending van uitgaande post en het vermogensbeheer. Uitbestedingsrisico's worden beheerst door het gebruik van, onder andere, risicoanalyses, heldere contracten, het monitoren van de SLA afspraken en continue afstemming met de externe partners. Kritische uitbestedingen moeten voldoen aan de eisen zoals beschreven in het Eno uitbestedingsbeleid. De uitbestedingspartners worden door Eno periodiek hierop getoetst.

Integriteitsrisico

Het integriteitsrisico betreft het risico dat de integriteit van Eno negatief wordt beïnvloed door niet integere of onethische gedragingen in relatie tot vigerende wet- en regelgeving en de door Eno zelf opgestelde (gedrags-) normen. Eno beheerst dit risico op verschillende manieren. Een belangrijke waarborg met betrekking tot dit risico betreft de integrale bedrijfscultuur van Eno. Eno heeft in 2017 aan de hand van het opgestarte e-learningprogramma verdere stappen gezet richting de gewenste bedrijfscultuur waarbinnen veel aandacht uitgegaan is naar gedrag en houding van medewerkers. Daarnaast ondertekenen nieuwe medewerkers bij indiensttreding de Eno gedragscode en worden nieuwe en bestaande medewerkers (periodiek) gescreend op betrouwbaarheid. Ook is in 2017 de zogenaamde 'Eed of belofte financiële sector' afgenomen bij de betreffende medewerkers met (in)direct klantcontact.

Financiële positie

Matching- en renterisico

Voor Eno betreft het matching-/renterisico voornamelijk het risico dat er ontoereikende afstemming is tussen rentegevoelige activa en passiva op het gebied van rentelooptijden en rentevoet. Dit risico wordt primair beheerst door de 'duration' in de portefeuille zo goed mogelijk te matchen met de 'duration' van de verplichtingen. Tevens wordt het liquiditeitsrisico, waarbij liquiditeitstekorten kunnen optreden als gevolg van het onvoldoende op elkaar afgestemd zijn van de timing en de omvang van inkomende en uitgaande kasstromen, beheerst door de inzet van de strategische beleggingsmix en actieve monitoring van kasstromen. Het vermogensbeheer is daarnaast uitbesteed aan een externe vermogensbeheerder.

Marktrisico

Het marktrisico betreft het risico wat Eno loopt als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van verhandelbare financiële instrumenten. Eno heeft een strategisch beleggingsplan opgesteld waarin tevens de strategische beleggingsmix van Eno beschreven is. Deze strategische beleggingsmix mitigeert de financiële impact van dit risico tot een beperkt niveau.

Eno hanteert een helder beleggingsbeleid. In het beleggingsstatuut staan de kaders beschreven waarbinnen de Raad van Bestuur het mandaat heeft om te handelen, waardoor het marktrisico wordt beheerst. Eno voert een behoudend beleggingsbeleid. Eén van de beleggingscriteria betreft duurzaamheid. Risicovolle c.q. speculatieve beleggingen worden vermeden. Er werd in 2017 belegd in aandelen, obligaties en liquiditeiten. Eno houdt conform haar beleid geen derivaten aan. De Compliance & Risk Officer heeft formeel zitting in de beleggingscommissie welke Eno adviseert over het te voeren beleggingsbeleid.

Het beleggingsbeleid van Eno is relatief risicomijdend en Eno hanteert hierbij een duurzaamheidsscreening. Het grootste deel van het belegd vermogen is belegd in (staats-) obligaties, credits en een klein deel in aandelen.

Kredietrisico

Het krediet risico betreft het risico dat een tegenpartij contractuele of andere verplichtingen niet kan nakomen. Om het kredietrisico op de uitstaande liquide middelen en beleggingen zo veel mogelijk te beheersen heeft Eno haar liquide middelen en beleggingen in 2017 zoveel mogelijk gespreid. Het debiteurenrisico van de basisverzekering is gemitigeerd door de wanbetalersregeling van de Zorgverzekeringswet.

Verzekeringstechnisch risico

Eno is primair een zorgverzekeraar en richt zich voornamelijk op eigen zorg gerelateerde producten als zorgverzekeringen. Het verzekeringsrisico voor Eno wordt beperkt doordat de inkomsten uit het landelijke budget op basis van risicoverevening, nacalculatie-effecten en effect bandbreedteregeeling toegekend worden aan de zorgverzekeraars. Het resterende risico wordt beperkt door maatregelen op het gebied van schadelastbeheersing en aanpassingen met betrekking tot de premie.

Prijrisico

In de afgelopen jaren was er een druk op de basispremie in de zorgverzekeringsmarkt. Het prijrisico is het risico dat deze premiedruk de komende jaren aanhoudt en Eno deze niet meer kan volgen. Eno heeft een solide financiële uitgangspositie en bewaakt dit in het premiecalculatie proces.

Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is voor Eno beperkt doordat er belegd wordt op volwassen markten in goed verhandelbare financiële instrumenten. Daarnaast houdt Eno in ruime mate liquide middelen aan om aan haar lopende betalingsverplichtingen te kunnen voldoen.

Wet- en regelgeving

Juridisch risico

Juridische risico's bij Eno kunnen voornamelijk optreden wanneer Eno niet voldoet aan wet- en regeling en/of wanneer contractuele bepalingen niet correct gedocumenteerd zijn. Nieuwe wet- en regelgeving wordt bij Eno geïnventariseerd en geanalyseerd door het impactteam wet- en regelgeving en door Juridische Zaken. Vervolgens ziet Compliance & Risk toe op de naleving van deze wet- en regelgeving. Belangrijke wet- en regelgeving in deze is bijvoorbeeld: de Zorgverzekeringswet, de Wet Langdurige Zorg, de Wet marktwerking gezondheidszorg, de Wet op het Financieel Toezicht en de Wet bescherming persoonsgegevens. In 2017 is ook begonnen met de implementatie van de Algemene Verordening Gegevensbescherming, die per 25 mei 2018 van kracht zal zijn en de Wet Bescherming Persoonsgegevens vervangt.

Solvency II

Eno heeft de implementatie van Solvency II in 2017 afgerond.

Eno maakt bij de beheersing van haar risico's een zorgvuldige afweging tussen het wel of niet invoeren van beheersmaatregelen. Deze keuze wordt primair gebaseerd op basis van de risicobereidheid van Eno. De mogelijke impact van de belangrijkste risico's is tevens gekoppeld aan de financiële buffers die Eno aanhoudt in het kader van Solvency II. Eno hanteert hiertoe een solvabiliteitsratio (SCR) van minimaal 130%. De hoogte van de solvabiliteitsratio is bepaald op basis van de risico's die Eno loopt in haar bedrijfsvoering en wordt door de Raad van Bestuur passend geacht bij het huidige en gewenste risicoprofiel van Eno.

In 2017 heeft Eno een 'Own Risk and Solvency Assessment' (ORSA) uitgevoerd. Op basis van het voordoen van de meest kritische strategische risico's zijn diverse (stress) scenario's opgesteld. Vervolgens is de financiële impact van deze scenario's getoetst. O.a. de volgende strategische risico's dienden als een belangrijke basis voor het bepalen van de ERB scenario's:

- Toenemende beheerskosten
- Explosieve groei van zorgkosten
- Hoge groei of afname aantal verzekerden
- Aanpassingen in wet- en regelgeving
- Waardedalingen beleggingen

- Kwetsbaarheid ICT systemen
- Aanpassingen vereveningsstelsel

De ORSA heeft geleid tot nieuwe inzichten in de bestaande verzekerden populatie en de daarmee samenhangende risico's. Daarnaast waren de uitkomsten van de ORSA een bevestiging van de in 2017 herijkte strategie. Naast het jaarlijks uitvoeren van deze ORSA heeft Eno zgn. 'ORSA triggerlimieten' opgesteld. Deze worden ieder kwartaal gemonitord. Als een triggerlimiet overschreden wordt, wordt overwogen een nieuwe ORSA uit te voeren. Op deze manier wordt het risicoprofiel van Eno gemonitord en krijgt de ORSA een continu karakter.

Risicocultuur en bewustzijn

Eno is ervan overtuigd dat een effectief risicomanagementsysteem het beste tot zijn recht komt als de medewerkers voldoende risicobewust zijn. In 2017 heeft Eno gerichte stappen gezet om het risicobewustzijn van de medewerkers te verhogen. Zo is het gebruik van een E-learning programma gecontinueerd, om zodoende bij te dragen aan de bewustwording van de medewerkers. Tevens is er vervolg gegeven aan het organiseren van risicobewustzijn sessies ten behoeve van nieuwe medewerkers.

Informatie en communicatie

De communicatie van financiële en managementinformatie vindt plaats volgens vaste richtlijnen. Eno zet hiervoor mondelinge en schriftelijke communicatiemiddelen in. Maandelijks vinden business reviews plaats van de Raad van Bestuur met de managers. Dit houdt een maandelijks bilateraal overleg in en een rapportage per kwartaal.

Recapitulatie van onzekerheden

Met betrekking tot de jaarrekening 2017 kunnen de onzekerheden als volgt worden samengevat, waarbij de voor de jaarrekening 2017 van Eno verwachte mate van onzekerheid is toegelicht:

1. De bepaling van de netto schadelast, inclusief het effect van opbrengstverrekening, ziekenhuizen over 2015, 2016 en 2017 (grote onzekerheid);
2. De verhouding vast/variabel van de schadelast ziekenhuizen over 2016 en 2017 (kleine onzekerheid);
3. De impact van de zelfonderzoeken op de schadelast ziekenhuizen over 2015, 2016 en 2017 (kleine onzekerheid).
4. De bepaling van de netto schadelast, inclusief het effect van opbrengstverrekening, GGZ over 2015, 2016 en 2017 (grote onzekerheid).

5. De impact van de zelfonderzoeken op de schadelast GGZ over 2015, 2016 en 2017 (middelgrote onzekerheid).
6. De impact van de aanpassing van de NZa-tarieven GGZ, inclusief het cumulatieve effect inzake oude jaren (kleine onzekerheid).
7. De rechtmatigheid van de schadelast wijkverpleging (kleine onzekerheid).
8. De bepaling van het budget 2015, 2016, en 2017 op basis van ex-ante parameters (grote onzekerheid).
9. De bepaling van de budgetcorrectie 2015, 2016 en 2017 uit hoofde van flankerend beleid en bandbreedteregeling (kleine onzekerheid).
10. De bepaling van de budgetcorrectie 2015 uit hoofde van Hoge Kosten Compensatie GGZ (kleine onzekerheid).
11. De hoogte van het verwachte resultaat 2018 en daarmee de voorziening voor niet verdiende premies en lopende risico's (premietekortvoorziening), onder andere vanwege bovenstaande onzekerheden die in meer of mindere mate ook van toepassing zijn op 2018 en de verwachte toename van niet-gecontracteerde zorg (middelgrote onzekerheid).
12. De rechtmatigheid van de PGB schadelasten 2017 binnen de Wet langdurige zorg (Wlz) (kleine onzekerheid).

De hierboven vermelde onzekerheden binnen de zorgverzekeringsbranche kunnen positieve dan wel negatieve effecten hebben op het resultaat en eigen vermogen van Eno. Bij het bepalen van het resultaat en het vaststellen van het vermogen is Eno uitgegaan van prudente veronderstellingen en wordt er een risicomarge aangehouden om negatieve effecten op te kunnen vangen. Hierbij wordt beperkt rekening gehouden met onverwachte gebeurtenissen. Voor een nadere toelichting op de onzekerheden wordt verwezen naar de toelichting op de jaarrekening.

1.5 Verantwoording Governance Principles

Omdat de meeste principes vanuit de sinds 2011 gehanteerde Governance Principles Verzekeraars zijn opgenomen in wetgeving, heeft het Verbond van Verzekeraars ervoor gekozen deze Governance Principles te laten vervallen. Vanwege het 'Besluit intrekking Besluit vaststelling nadere voorschriften inhoud jaarverslag verzekeraars' is er geen verklaring meer opgenomen over de Governance Code.

Twee principes vanuit de Governance Principes welke geen duidelijke plaats hebben gekregen in wetgeving zijn opgenomen in de gewijzigde Gedragscode Verzekeraars. Coöperatie Eno onderschrijft de regulering zoals opgenomen in de Gedragscode Verzekeraars van het verbond van Verzekeraars zoals die geldt voor Eno Zorgverzekeraar N.V. en Eno Aanvullende Verzekeringen N.V. Hierin zijn gedragsregels opgenomen over de volgende onderwerpen:

1. Permanente Educatie van bestuurders en commissarissen.
2. Zorgvuldige klantbehandeling.

Onderstaand wordt per onderdeel toegelicht in hoeverre de groep Eno voldoet aan de code en welke punten zij een eigen invulling geeft aan de code. Voor de volledige naleving van de code verwijzen wij naar onze website.

1. Permanente Educatie

Eno voldoet aan dit onderdeel van de code. Er is een programma van permanente educatie voor de leden van de Raad van Commissarissen, Raad van Bestuur en Management Team opgesteld. Hierbij is aandacht besteed aan de deskundigheid met betrekking tot de complexiteit van de zorgverzekeringsmarkt. Nieuwe ontwikkelingen en toekomstvisies zijn hierbij gedeeld. Daarnaast hebben verschillende leden uit de Raad van Commissarissen, Raad van Bestuur en het Management Team individuele programma's gevolgd.

2. Zorgvuldige klantbehandeling

Een zorgvuldige klantbehandeling staat centraal binnen de bedrijfsvoering van Eno. Bij de ontwikkeling van nieuwe proposities wordt vanuit het Product Approval Process bewaakt of de klantbelangen centraal staan. Medewerkers met (in) direct klantcontact leggen de Eed/Belofte Financiële Sector af, waarbij het klantbelang centraal wordt gesteld. Daarnaast worden productuitingen en polisvoorwaarden eenduidig en duidelijk geschreven en getoetst. Binnen de verschillende bedrijfsprocessen zijn waarborgen ingeregeld om klantgegevens optimaal te beschermen tegen misbruik. Als laatste kent Eno een gedegen en consequente klachtenprocedure met een onafhankelijke commissie.

1.6 De verwachte gang van zaken

Perspectief op 2018

In 2018 werkt Eno verder aan de ontwikkeling van de strategische doelen:

- Onze kwaliteit van serviceverlening;
- Toegevoegde waarde voor klanten;
- Het verbeteren van processen;
- Grip op zorgkosten;
- Grip op beheerskosten;
- Marktconforme prijs.

Onderwerpen die dit jaar op de agenda staan zijn onder andere:

- Voldoen aan de AVG;
- Verhoging bewustzijn informatiebeveiliging;
- Verhogen klanttevredenheid en klantwaarde;
- Invoering CRM;
- Inzet van data-analyse;
- Vervolg project ICT back office;
- Verbreden distributiekanaalen;
- Professionalisering projectmanagement, via Project Management Organisatie (PMO).

Bovenstaande doelen vragen om investeringen in mensen en middelen. Deze investeringen zal Eno uit eigen middelen financieren en indien noodzakelijk kennis en expertise inhuren. Op korte termijn zal dit geen impact hebben op het aantal medewerkers in dienst.

Voor 2018 gaat Eno uit van een positief resultaat voor alle onderdelen. Met een gezonde financiële positie en gestegen verzekerdenaantallen kijkt Eno positief naar de toekomst. Tegelijkertijd zijn er onzekerheden, zoals de stijgende macro-zorgkosten en wijzigingen in wet- en regelgeving. Ook breder in de zorg en in de maatschappij is een grote dynamiek die invloed heeft op Eno. Denk aan een patiëntvolgende inrichting van de zorg, de rol van technologie en veranderende arbeidsmarktontwikkelingen. Eno volgt deze ontwikkelingen nauwlettend om hier tijdig op te kunnen anticiperen. Daarbij wegen we zorgvuldig de belangen van onze klanten, medewerkers en andere belanghebbenden. Zo werken we ook in 2018 op verantwoorde wijze verder aan behoud van onze legitimiteit en toegevoegde waarde.

Deventer, 23 mei 2018

De Raad van Bestuur

F. Blankers

Drs. E.L. Hooiveld RA

Verslag van de ledenraad

Verslag van de Ledenraad

Eno kent een coöperatie structuur en heeft daarom een Ledenraad. De formele rol van de Ledenraad is verankerd in wetgeving en statuten. Daarnaast vervult de Ledenraad ook een niet statutaire rol. Als vertegenwoordigers van de verzekerden is het van belang voldoende invloed op de Coöperatie te hebben. En dat is meer dan alleen de invloed die uit de formele rol voortvloeit.

De Ledenraad bestaat uit maximaal 21 personen. De leden worden via verschillende communicatiekanalen van Eno geworven. Een selectiecommissie, bestaande uit de voorzitter van de Raad van Commissarissen, één of meer leden van de Ledenraad en een ondersteunend medewerker uit de organisatie, kiest de kandidaten uit die worden voorgedragen voor verkiezing. Indien na publicatie in een landelijk dagblad tegenkandidaten worden gesteld vindt een verkiezing plaats. Zijn er geen tegenkandidaten dan worden de kandidaten direct benoemd als lid van de Ledenraad.

Op 1 januari 2017 waren er nog twee vacatures in de Ledenraad. In 2017 heeft één lid haar lidmaatschap beëindigd voor het verstrijken van de zittingstermijn, hebben vier leden het einde van de zittingstermijn bereikt, zonder de mogelijkheid zich herkiesbaar te stellen en hebben drie leden het einde van de zittingstermijn bereikt, met de mogelijkheid zich herkiesbaar te stellen. In de decembervergadering zijn drie leden herbenoemd en zijn vijf nieuwe leden benoemd. Daarmee zijn er per 1 januari 2018 nog twee vacatures in de Ledenraad.

Vanuit haar formele bevoegdheid heeft de Ledenraad in 2017 het jaarverslag 2016 vastgesteld, de statutenwijziging vastgesteld en mevrouw Stellema en de heer Arnold als commissaris per 1 januari 2018 herbenoemd. In voorbereiding op deze formele besluiten van de Ledenraad zijn er werkgroepen of andere informele bijeenkomsten geweest waarin de besluiten zijn voorbereid, meer specifiek op de onderwerpen jaarverslag en voorbereiding wijziging statuten. Vanuit haar informele rol heeft de Ledenraad zich verder verdiept in en is in gesprek geweest met Bestuur en medewerkers in de organisatie over het zorginkoopbeleid en de

resultaten van de zorginkoop, de regiovisie van het Zorgkantoor, de ontwikkeling van de proposities, de campagne en de campagneresultaten, en de klanttevredenheid en heeft de Ledenraad een actieve bijdrage geleverd aan de presentatie van het jaarverslag 2016.

Om haar taak goed te kunnen vervullen is de Ledenraad actief in het verwerven en op peil houden van haar kennis. Hierbij valt te denken aan interne masterclasses over de financiering van het zorgstelsel en de solvabiliteit, maar ook de deelname aan bijeenkomsten van afvaardigingen van Ledenraden van andere zorgverzekeraars. Verder heeft de ledenraad actief geparticipeerd in de consultatierondes omtrent de voorbereiding voor de nieuwe wetgeving op het gebied van verzekerdeninvloed.

De Ledenraad streeft naar een verdere professionalisering. In dat kader is in 2016 het traject "De ideale Ledenraad" gestart. In 2017 is hier verdere uitvoering aan gegeven. Onderdeel hiervan vormt de top 3 speerpunten van de Ledenraad, namelijk de regio Salland, van ziekte en zorg naar gezondheid en gedrag en de tevredenheid van verzekerden. Verder is de Ledenraad gestart met een brainstorm hoe de werving van nieuwe leden voor de Ledenraad een impuls gegeven kan worden. Doel is om in 2018 hiermee ook daadwerkelijk te kunnen starten.

De Ledenraad ziet de maatschappelijke hectiek van de ontwikkelingen in de zorg en zorgverzekeringen terug in de onderwerpen die in de Ledenraad van Eno worden besproken. Zij ziet daardoor dat de uitdagingen waaraan Eno het hoofd moet bieden omvangrijk en complex zijn. De Ledenraad wordt in een open en partnerschappelijke sfeer geïnformeerd en waar mogelijk betrokken in de afwegingen die Eno maakt. De Ledenraad wil hiervoor op deze plek haar waardering uitspreken aan Bestuur, Raad van Commissarissen en alle medewerkers van Eno. De Ledenraad kan hierdoor, vanuit haar rol, de belangen van de verzekerde leden in deze hectische tijden zo goed mogelijk dienen.

Ledenraad Coöperatie Eno U.A.

3

Verlag van de Raad van Commissarissen

Rol en samenstelling van de Raad van Commissarissen

De Raad van Commissarissen houdt toezicht op het beleid van de Raad van Bestuur en op de algemene gang van zaken in de coöperatie en de met haar verbonden bedrijven. Verder vervult de Raad van Commissarissen de werkgeversrol en staat het Bestuur met raad ter zijde.

Om de taken goed te kunnen vervullen is de Raad van Commissarissen met zes personen breed samengesteld. Bij aanvang 2017 bestond de Raad van Commissarissen uit zes personen en waren er geen vacatures. Mevrouw Teunis is in de decembervergadering 2016 van de Ledenraad per 1 januari 2017 tot commissaris bij Eno benoemd. In de maartvergadering 2017 is mevrouw Teunis tevens tot vicevoorzitter van de Raad van Commissarissen benoemd. Overeenkomstig de reguliere statutaire benoemingstermijn is de zittingsperiode van mevrouw Stellema en de heer Arnold per 31 december 2017 geëindigd. Zij zijn door de Ledenraad voor een nieuwe, volledige zittingstermijn van drie jaar herbenoemd.

De commissarissen van Eno hebben gezamenlijk breed perspectief op en kennis van verzekeringen, zorg, financiën, risicobeheer, ict, sociaal-politieke en juridische zaken alsmede het besturen van organisaties. Maatschappelijke ontwikkelingen worden op de voet gevolgd. De opinievorming komt tot stand op basis van onafhankelijkheid en een kritische houding. Om aan de toezichthoudende taak verdieping te geven zijn binnen de Raad van Commissarissen twee commissies samengesteld:

- het Audit & Risk Committee. Deze richt zich op de activiteiten, verslaggeving en beheersing van de financiële en operationele risico's, die uit de bedrijfsvoering voortvloeien. De externe accountant, de compliance & risk officer en de manager Interne Audit Dienst zijn directe gesprekspartners in de vergaderingen van het Audit & Risk Committee.
- de remuneratiecommissie. Deze houdt zich bezig met de eventuele (her)benoemingen, de functionerings- en beoordelingsgesprekken en het beloningsbeleid van de leden van de Raad van Bestuur.

Beide commissies adviseren de Raad van Commissarissen. Besluitvorming vindt in de plenaire vergadering van de Raad van Commissarissen plaats.

De Raad van Commissarissen werkt volgens de governance principes en regelingen, zoals die door de brancheorganisatie voor zorgverzekeraars zijn vastgelegd en onderschrijft de principes en de wenselijkheid van transparantie in bestuur, het toezicht en het afleggen van verantwoordelijkheid daarover aan belanghebbenden.

De totale honorering voor de Raad van Commissarissen over 2017 is € 128.700,- geweest, exclusief € 2.263,- onkostenvergoedingen en exclusief € 27.502,- BTW. De genoemde bedragen zijn op hele euro's afgerond. Het aanwezigheidspercentage van de commissarissen bij de plenaire vergaderingen bedroeg in 2017 100%.

Daarnaast woont een afvaardiging van de Raad van Commissarissen één of meer bijeenkomsten van de overlegvergaderingen van de ondernemingsraad met de bestuurder bij. In dit geval heeft de deelname niet in 2017, maar op 29 december 2016 plaatsgevonden. Ook is de Raad van Commissarissen aanwezig bij alle (vier) formele vergaderingen van de Ledenraad en zit de voorzitter van de Raad van Commissarissen deze vergaderingen van de Ledenraad voor.

Onderwerpen 2017

In en over 2017 zijn veel onderwerpen de revue gepasseerd met de volgende thema's.

Met betrekking tot het thema bestuur en organisatie is aandacht geweest voor de lessons learned van het ICT project. Het keuze- en implementatieproces voor een nieuw backoffice systeem wordt door de Raad van Commissarissen nauwlettend gevolgd. In afstemming met de Raad van Bestuur zijn toetsingscriteria aangegeven. Naast bespreking van de voortgang en het volgen van de besluitvorming zal de Raad van Commissarissen in 2018 tevens gebruik maken van de rapportages van KPMG die de externe assurance zal uitvoeren.

Een ander thema werd gevormd door de organisatie van de zorginkoop en de samenwerking in zorg. Het zorginkoop samenwerkingsverband MultiZorg is beëindigd. Daarvoor in de plaats is er een nieuwe samenwerking gevormd tussen Eno, Zorg en Zekerheid en ONVZ. De landelijke zorginkoop vindt via dit samenwerkingsverband plaats. De zorginkoop in de regio wordt door Eno zelf verzorgd, waarbij ook de zorg wordt ingekocht voor de samenwerkingspartners Zorg en Zekerheid en ONVZ. Verder is onder de naam "Leeds-project" met een aantal zorgaanbieders in de regio een samenwerkingsproject gestart met als doel de zorg te innoveren, te verbeteren, efficiënter te maken en betaalbaar te houden.

Verder heeft de Raad van Commissarissen met het Bestuur gesproken over een aantal uitgangspunten die tot een actualisatie en modernisering van de statuten en reglementen moet leiden. Vervolgens heeft met een commissie van de Ledenraad in 2016 / 2017 de voorbereiding plaatsgevonden voor de statutenwijziging van de Coöperatie. Dit alles heeft geleid tot de actualisering van de statuten van de Coöperatie Eno U.A., Eno Zorgverzekeraar N.V. en Eno Aanvullende verzekeringen N.V. Daarnaast zijn de reglementen van de Raad van Commissarissen, Audit & Risk Committee, Remuneratiecommissie en Raad van Bestuur geactualiseerd. In de maart vergadering zijn deze statuten en reglementen door de Raad van Commissarissen goedgekeurd. De statuten van de Coöperatie Eno U.A. zijn in de juni vergadering van de Ledenraad vastgesteld. De statuten zijn in oktober bij de notaris gepasseerd en aangemeld bij de Kamer van Koophandel. Daarmee is dit traject in 2017 volledig afgerond.

Ook heeft de Raad van Commissarissen in nauwe samenspraak met de Ledenraad vijf nieuwe kandidaten geworven voor de Ledenraad. Deze kandidaten zijn conform de procedures per 1 januari 2018 in de Ledenraad gekozen. Daarmee is nog geen volledige invulling gegeven aan de nog openstaande vacatures, de in 2017 ontstane vacature en de nieuwe vacatures per 1-1-2018 volgens het rooster van aftreden. Er zijn per 1 januari 2018 nog twee vacatures. De verwachting is dat deze in 2018 kunnen worden geworven en benoemd.

Het thema beleid betreft onderwerpen zoals het commercieel beleid, het zorginkoopbeleid, ICT, bedrijfsprocessen, risicobeleid en implementatie van de wijzigingen in de privacyregelgeving. Verder is er aandacht geweest voor de Regiovisie van het Zorgkantoor (Wlz) en de effecten van het nieuwe verdeelmodel (Wlz). Ook is aandacht besteed aan onderwerpen als premiebeleid, verevening en klanttevredenheid. Met name is de aandacht gericht op de realisatie van de doelstellingen, zowel inhoudelijk als financieel. Het thema financieel beleid verdient een aparte vermelding met onderwerpen als het jaarverslag (inclusief jaarrekening), de financiële resultaten, de beleggingen en het vermogensbeheer.

Kapitaalbeleid is voor een verzekeraar van essentieel belang en wordt minimaal jaarlijks vastgesteld. Het kapitaalbeleid voor 2017 is in maart 2017 door de Raad van Commissarissen goedgekeurd en is in de Ledenraadvergadering van juni 2017 goedgekeurd.

Een belangrijk onderdeel van toezicht houden zijn de contacten en samenwerking met De Nederlandsche Bank, NZa en de externe accountant. Deze contacten verlopen veelal via de Raad van Bestuur, maar de Raad van Commissarissen heeft ook zelf direct overleg met DNB. Daarnaast worden ook de uitkomsten van de thema onderzoeken van DNB gevolgd. Verder neemt de extern accountant deel aan de vergaderingen van het Audit & Risk Committee en is hij ook aanwezig bij de plenaire vergadering van de Raad van Commissarissen, waarin het jaarverslag wordt goedgekeurd. Een ander belangrijk thema is Solvency II, het risicogebaseerde toezichtsraamwerk voor verzekeraars. De Raad van Commissarissen volgt de ontwikkelingen ter zake van dit onderwerp nauwgezet. De ORSA en de Risk Appetite zijn instrumenten die het toezicht op dit onderwerp ondersteunen.

De Raad van Commissarissen heeft zich ook in het eigen functioneren en de eigen ontwikkeling en permanente educatie verdiept. In 2017 is een educatie programma gevolgd, waarbij de onderwerpen IT, wet & regelgeving en gedrag & cultuur aan de orde zijn geweest. Verder is in het vierde kwartaal 2017 onder externe begeleiding de zelfevaluatie uitgevoerd.

Zoals aangegeven heeft de Raad van Commissarissen twee voorbereidingscommissies, namelijk het Audit & risk Committee en de Remuneratiecommissie. Deze laatste commissie heeft de reguliere functioneringsgesprekken met de directie gevoerd. Daarnaast heeft deze commissie een besluitnotitie voor de Raad van Commissarissen opgesteld inzake de beloning van het Bestuur. De aanleiding hiervoor was de regelgeving die uit WNT II voortvloeit.

Het Audit & Risk Committee heeft vooral verdieping aangebracht in de onderwerpen, die financieel, compliance en risk georiënteerd zijn. Over deze onderwerpen heeft verslaglegging aan de voltallige Raad van Commissarissen plaatsgevonden.

Onderwerpen die door het Audit & Risk Committee in 2017 zijn behandeld zijn onder meer: jaarrekening 2016, accountantsverslag 2016, management-letter PWC, de kwartaalrapportages met financiële en andere ken- en stuurgetallen, de begroting 2018, beleggingen en vermogensbeheer, kapitaalbeleid, inclusief het run off plan, Solvency II, inclusief de ORSA, de rapportage van de actuaire, de ontwikkeling van de interne audit functie, het auditplan

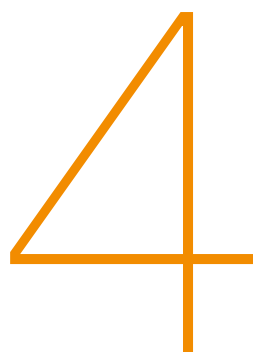
(zowel het meerjaren- als het jaarplan), de kwartaalrapportages compliance, risk & fraude, interne audit dienst, interne audits, de rapportages van de NZa (Wlz en ZVW), het beleid op fraude en medisch materiële controle en de contacten en toezichtthema's van en samenwerking met De Nederlandse Bank.

Tot slot

De Raad van Commissarissen merkt op, dat de voortdurende dynamiek in de zorgsector - ook in 2017 - een grote verantwoordelijkheid legt bij de organisatie. Dat heeft van alle medewerkers veel inzet, flexibiliteit en aanpassingsvermogen vereist. Dat de medewerkers met veel passie en loyaliteit hun bijdrage aan de ontwikkeling van Eno en daarmee aan het belang van de leden-verzekerden hebben geleverd verdient daarom een groot compliment en de Raad van Commissarissen wil daarom ook via deze weg haar dank daarvoor uitspreken.

Deventer, 23 mei 2018

J. Dijkstra, Voorzitter Raad van Commissarissen

Jaarrekening

4.1 Geconsolideerde balans per 31 december 2017 (voor resultaatbestemming)

Activa (x € 1.000)		31 dec. 2017	31 dec. 2016
Immateriële vaste activa			
Onderzoek en ontwikkeling	(1)	1.839	2.490
Beleggingen			
Terreinen en gebouwen	(2)	1.556	1.500
Beleggingen in groepsmaatschappijen en deelnemingen	(3)	850	941
Overige financiële beleggingen	(4)	72.187	43.439
		74.593	45.880
Vorderingen			
Vorderingen uit directe verzekering	(5)	19.970	17.237
Zorginstituut Nederland	(6)	39.906	64.978
Overige vorderingen	(7)	23.885	28.561
		83.761	110.776
Overige activa			
Materiële vaste activa	(8)	1.687	2.003
Liquide middelen	(9)	43.364	32.498
		45.051	34.501
Overlopende activa			
Overige overlopende activa	(10)	1.131	1.978
		206.375	195.625

Passiva (x € 1.000)		31 dec. 2017	31 dec. 2016
Groepsvermogen			
Geconsolideerd vermogen	(11)	78.564	61.532
Onverdeeld resultaat		-1.624	17.033
		76.940	78.565
Technische voorzieningen	(12)		
Niet verdiende premies, lopende risico's en premiekorten		15.200	-
Te betalen schaden		109.196	106.759
		124.396	106.759
Voorzieningen			
Overige	(13)	916	1.222
Schulden			
Overige schulden	(14)	2.214	7.880
		2.214	7.880
Overlopende passiva			
Overige overlopende passiva	(15)	1.909	1.199
		206.375	195.625

4.2 Geconsolideerde winst- en verliesrekening over 2017

(x € 1.000)

Technische rekening

2017

2016

		2017	2016
Verdiende premies eigen rekening en bijdragen			
Brutopremies	(16)	173.106	155.233
Wijziging technische voorziening niet verdiende premie en lopende risico's		-15.200	3.600
Bijdrage Zorginstituut Nederland	(17)	138.431	146.977
		296.337	305.810
Toegerekende opbrengst uit beleggingen		-63	-100
Overige technische baten eigen rekening	(18)	34	39
Schaden eigen rekening			
Betaalde schaden	(19)	265.449	315.666
Brutoschaden overig		5	222
Wijziging balansrekeningen inzake schaden (vorderingen en voorzieningen)	(20)	2.772	-54.050
Schadebehandelingskosten	(21)	3.600	3.600
		271.826	265.438
Bedrijfskosten	(22)		
Acquisitiekosten		1.088	924
Beheers- en personeelskosten		24.834	22.406
		25.922	23.330
Overige technische lasten eigen rekening		-	-
Resultaat technische rekening		-1.440	16.981
Te transporteren		-1.440	16.981

(x € 1.000)

Niet technische rekening

2017

2016

		2017	2016
Opbrengsten uit beleggingen	(23)		
Opbrengsten uit deelnemingen		85	128
Opbrengsten uit andere beleggingen		30	-435
Gerealiseerde winst op beleggingen		-260	463
		-145	156
Niet gerealiseerde winst op beleggingen		234	171
Beleggingslasten		-287	-369
Aan technische rekening toegerekende opbrengst uit beleggingen		63	100
Andere baten	(24)	46	92
Andere lasten	(25)	-95	-98
Resultaat niet technische rekening		-184	52
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening		-1.624	17.033

Overzicht totaal resultaat

Er hebben geen andere mutaties op het eigen vermogen plaatsgevonden dan de toerekening van het onverdeelde resultaat aan de overige reserves. Derhalve is er geen afzonderlijk overzicht totaalresultaat opgesteld.

4.3 Geconsolideerd kasstroomoverzicht 2017

(x € 1.000)		2017	2016
Deze mutatie zijn als volgt te verklaren:			
Kasstroom uit operationele activiteiten			
Resultaat		-1.624	17.033
Aanpassingen voor:			
Mutatie technische voorziening	(12)	17.637	-58.493
Mutatie voorziening	(13)	-306	431
Afschrijvingen	(21)	1.438	2.014
Mutatie kortlopende schulden en overlopende passiva	(14,15)	-4.956	2.985
Mutatie vorderingen en overlopende activa	(5,6,7,10)	27.861	20.234
		41.674	-32.829
		40.050	-15.796
Kasstroom uit investerings- en beleggingsactiviteiten			
Investerings en aankopen			
Aankopen beleggingen in vastrentende waarden	(4)	-60.477	-16.362
Aankopen beleggingen in aandelen en andere financiële beleggingen	(4)	-1.816	-
Verkopen beleggingen in terreinen en gebouwen	(4)	-56	500
Verkopen beleggingen in aandelen en andere financiële beleggingen	(4)	32.623	59.501
Herwaarderingen beleggingen in aandelen en andere financiële beleggingen	(4)	922	1.641
Desinvesteringen in deelnemingen	(3)	91	-
Investerings in immateriële vast activa	(1)	-	64
Desinvesteringen in immateriële vast activa	(1)	-	-
Investerings in materiële vaste activa	(8)	-536	-303
Desinvesteringen in materiële vaste activa	(8)	65	33
		-29.184	45.073
Kasstroom uit financieringsactiviteiten			
Mutatie financieringsactiviteit		-	-
Mutatie liquide middelen			
Verloop liquide middelen			
Stand per 1 januari		32.498	3.221
Stand per 31 december		43.364	32.498
Mutatie liquide middelen		10.866	32.498

4.4 Toelichting op de jaarrekening

4.4.1 Algemeen

Activiteiten

Coöperatie Eno U.A. gevestigd te Munsterstraat 7 in Deventer en werkend onder kamer van koophandelnummer 38015954 is een zorgverzekeraar die valt onder de bepalingen van de Zorgverzekeringswet. Een aanzienlijk deel van deze activiteiten wordt uitgevoerd in de regio Salland. Eno Zorgverzekeraar N.V. werkte in 2017 met 3 labels. Dat zijn de labels Salland, HollandZorg, en Zorgdirect. Het label Salland is het merk dat zich primair richt op verzekerden in de regio Salland. Het label HollandZorg richt zich primair op buitenlandse flexwerkers die voor korte tijd in Nederland verblijven. Het label Zorgdirect is het merk dat zich primair richt op alle verzekerden in Nederland.

Groepsverhoudingen

Coöperatie Eno te Deventer staat aan het hoofd van een groep rechtspersonen. Een overzicht van de gegevens vereist op grond van de artikelen 2:379 en 2:414 BW is onderstaand opgenomen:

Geconsolideerde maatschappijen:

Naam	Statutaire zetel	Aandeel in het geplaatste kapitaal
Eno Holding B.V.	Deventer	100%
Eno Zorgverzekeraar N.V.	Deventer	100%
Eno Aanvullende verzekeringen N.V.	Deventer	100%
Eno Bewaar B.V.	Deventer	100%
Salland Zorgkantoor B.V.	Deventer	100%
Eno Zorg B.V.	Deventer	100%
Pegasus Kennis B.V.	Deventer	100%
Niet meegeconsolideerde belangen:		
Multizorg VRZ B.V.	Houten	19,99%
Vecozo B.V.	Tilburg	12,50%

Continuïteit

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling. De organisatie genereert jaarlijks ruime positieve kasstromen die voldoende zijn voor handhaving van de benodigde solvabiliteit. De verwachting is dat de komende jaren blijvend sprake is van een kasstroom, zodanig dat de solvabiliteit op peil blijft.

Grondslagen voor de consolidatie

In de geconsolideerde jaarrekening van Coöperatie Eno zijn de financiële gegevens verwerkt van de tot de groep behorende maatschappijen en andere rechtspersonen waarop een overheersende zeggenschap kan worden uitgeoefend of waarover de centrale leiding wordt gevoerd. De geconsolideerde jaarrekening is opgesteld met toepassing van de grondslagen voor de waardering en de resultaatbepaling van Coöperatie Eno.

De financiële gegevens van de groepsmaatschappijen en de andere in de consolidatie meegenomen rechtspersonen en vennootschappen zijn volledig in de geconsolideerde jaarrekening opgenomen onder eliminatie van de onderlinge verhoudingen en transacties.

Voor Eno Holding B.V. wordt geen jaarrekening opgesteld. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de vrijstelling zoals opgenomen in artikel 408 boek 2 BW.

De vergelijkende cijfers zijn waar nodig voor vergelijkingsdoeleinden aangepast.

Risicomanagement

Algemeen

Het gericht toepassen van risicomanagement ziet de Raad van Bestuur als een kritische succesfactor voor het bedrijven van een beheerste bedrijfsvoering. Hiermee biedt Eno zekerheid gericht op continuïteit, zowel op korte als op lange termijn, aan haar verzekerden en haar medewerkers.

Ter bevordering van de beheerste bedrijfsvoering hanteert Eno het 'three lines of defence' model waarbij de eerste lijn (de business) verantwoordelijk is voor het beheersen van risico's. De tweede lijn, Compliance & Risk, adviseert de eerste lijn bij het beheersen van risico's en heeft daarnaast een monitorende rol. De derde lijn betreft de Interne Audit Dienst welke de opzet, bestaan en werking van het risicomanagementsysteem toetst.

Het risicobeheer- en controlesysteem is beschreven in het Eno risicomanagementbeleid, welke is goedgekeurd door de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen. De Raad van Bestuur aanvaardt de volledige verantwoordelijkheid voor de opzet en werking van de Eno risicobeheer- en controlesystemen.

Risicobereidheid

Jaarlijks wordt de strategische risicobereidheid van Eno door de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen vastgesteld. Het vaststellen van deze risicobereidheid vindt plaats aan de hand van een aantal categorieën waarbij rekening gehouden wordt met zowel 'harde' (bijvoorbeeld kapitaalmanagement) als 'zachte' aspecten (bijvoorbeeld gedrag en cultuur). In het algemeen wordt de risicobereidheid van Eno als relatief laag beschouwd. Deze houding acht Eno passend bij het karakter en de aard van de organisatie. De naleving van de risicobereidheid wordt periodiek gemonitord middels kritische risico indicatoren.

Risicomanagement proces

Eno hanteert een gestandaardiseerd risicomanagementproces. Dit proces is opgedeeld in een aantal stappen.

1. Strategie en risicobereidheid

Het risicomanagement proces bij Eno start bij de stap waarbij jaarlijks of frequenter, indien de omstandigheden verlangen, vanuit de bedrijfsstrategie en de geformuleerde doelstellingen, het risicobeleid inclusief de risicobereidheid wordt vastgesteld.

2. Risicoidentificatie en -analyse

Op basis van de gekozen strategie en bijbehorende doelstellingen worden periodiek risico assessments georganiseerd met verschillende interne betrokkenen waaronder de Raad van Bestuur, managers, afdelingshoofden en andere medewerkers om risico's te identificeren en te analyseren. Het inventariseren van risico's vindt jaarlijks plaats, tenzij eerder gewenst is. Het analyseren van risico's vindt continu plaats. De analyse wordt uitgevoerd in termen van kans en impact, in deze fase wordt de 'bruto' kans en impact van de risico's bepaald.

3. Risicobeheersing

Nadat de risico's geanalyseerd zijn op bruto kans en impact, wordt een risicostrategie gekozen. In de meeste gevallen worden risico's beheerst, tenzij dit niet nodig geacht wordt en het bruto risico passend is binnen de risicobereidheid van Eno. Het beheersen van risico's vindt plaats middels het inzetten van beheersmaatregelen. Na het treffen van beheersmaatregelen resteren de 'netto' risico's. Per netto risico wordt bepaald of deze binnen de risicobereidheid van Eno valt. Als dit niet het geval is worden additionele stappen gezet waardoor de kans op voordoen van een risico of de impact van een risico verder gemitigeerd wordt.

4. Monitoring & rapportage

De effectiviteit van beheersmaatregelen wordt periodiek (veelal per kwartaal) beoordeeld door de eigenaren van de beheersmaatregelen. De leidinggevenden van de eigenaren van de beheersmaatregelen monitoren vervolgens deze

beoordeling. Daarnaast toetst Compliance & Risk of het totale risicomangementproces in voldoende mate doorlopen wordt, inclusief de toetsing van de beoordeling en monitoring van de beheersmaatregelen. Ieder kwartaal wordt ten behoeve van de Raad van Bestuur en het Audit & Risk Committee een integrale risicomangement rapportage opgesteld waarin verslag gedaan wordt van de beheersing van de risico's. Risicobeheersing vindt plaats door middel van een monitoringssysteem. Binnen dit systeem zijn alle geïdentificeerde risico's opgenomen en worden de risico eigenaren periodiek gevraagd de werking van de beheersmaatregelen aan te tonen.

Risico's per niveau

Eno past het gestandaardiseerde risicomangementproces toe op een drietal niveaus.

Strategische risico's

De strategische risico's worden geïnventariseerd op basis van de organisatie brede strategie van Eno. De huidige governance structuur (de Raad van Commissarissen, de Raad van Bestuur en het managementteam) waarborgt dat de strategische risico's worden bewaakt. Waar nodig worden beheersmaatregelen benoemd, welke periodiek worden bewaakt. Naast de kwartaalrapportages rapporteert Compliance & Risk twee keer per jaar aan de Raad van Commissarissen omtrent de voortgang van de risicomangement vraagstukken.

Tactische risico's

De Raad van Bestuur en het managementteam zijn verantwoordelijk voor de inventarisatie van tactische risico's. Per afdeling worden jaarlijks risico-inventarisaties gemaakt, waarna beheersmaatregelen worden geïmplementeerd en bewaakt. De bewaking van de beheersmaatregelen wordt per kwartaal gerapporteerd aan het Audit & Risk Committee en de Raad van Bestuur.

Operationele risico's

Eno brengt jaarlijks per proces in kaart welke risico's een rol kunnen spelen. De key risks worden voorzien van beheersmaatregelen en hierop vindt tevens dossiervorming plaats. De handmatige controles zullen zoveel mogelijk in de komende jaren worden vervangen door systeemcontroles, waardoor de controlecyclus efficiënter zal verlopen. In 2017 worden diverse analyses en repressieve, geautomatiseerde controles uitgevoerd in het kader van rechtmatigheid van het declaratieverkeer.

Naast de hiervoor genoemde niveaus worden risico's geïnventariseerd en geanalyseerd bij diverse interne projecten en aanverwante aandachtsgebieden zoals vermogensbeheer en business continuity management. Zo wordt het business continuity management beleidsplan jaarlijks herijkt en zijn maat-

regelen getroffen op basis van een business impact analyse en een business continuity management risicoanalyse.

Belangrijkste risico's en onzekerheden

Hieronder volgt een selectie van de voornaamste risico's en onzekerheden in 2017, onderverdeeld in de volgende risicocategorieën:

Strategie

Jaarlijks worden de strategische risico's bepaald door middel van workshops. Strategische risico's zijn risico's die een belemmering vormen voor het realiseren van de strategie van Eno en van invloed zijn op de lange termijn doelstellingen. Deze strategische risico's hebben vaak een externe ontstaansgrond. De voornaamste geïdentificeerde risico's die in het boekjaar van 2017 een belangrijke impact op Eno hebben gehad zijn druk van toenemende wet- en regelgeving, wijzigingen in het risicovereveningssysteem en toenemende zorgkosten.

- 1. Druk van toenemende wet- en regelgeving.** Eno opereert in een branche die onderhevig is aan toenemende wet- en regelgeving die vanuit wetgever en verschillende toezichthoudende instanties op Eno afkomt. Het aantoonbaar blijven voldoen aan wet- en regelgeving en veranderende normenkaders vanuit de toezichthouder legt een zekere druk op de organisatie. Eno beheerst dit risico door continu de politieke besluitvorming en de daarmee samenhangende wijzigingen in wet- en regelgeving nauwgezet te volgen en haar beleid en organisatie daarop tijdig aan te passen.
- 2. Wijzigingen in het risicovereveningssysteem.** Een van de pijlers van de financiering van het Nederlandse zorgstelsel is het risicovereveningssysteem. Het systeem is onderhevig aan wijzigingen, waarbij politieke invloeden zichtbaar aanwezig zijn. Dit brengt voor Eno onzekerheden met zich mee, die worden beheerst door in ZN en VRZ verband de politieke besluitvorming proactief te volgen, en actief de discussie te zoeken met betrekking tot eventuele aanpassingen. Daarnaast analyseert Eno de effecten van eventuele aanpassingen in het risicovereveningssysteem door middel van gevoeligheidsanalyses in de zogeheten Own Risk and Solvency Assessment (ORSA). Zo zijn in de ORSA van 2017 de effecten doorgerekend van het kenmerk "Gezonde Verzekerde", welke in 2018 in het risicovereveningssysteem geïntroduceerd wordt. De uitkomsten van de ORSA laten zien dat een dergelijke wijziging op label niveau impact heeft op de financiële resultaten, maar dat dit effect op totaal niveau nivelleert.

3. Toenemende zorgkosten. Dit risico betreft een onvoorziene afwijking in de eigen zorgkostenraming, waardoor de zorgpremies onvoldoende dekkend zijn om de gemaakte kosten te compenseren. Eno beheerst dit risico door gevoeligheidsanalyses toe te passen op de begroting door middel van een ORSA. In 2017 is de risicomitigatie op het zorgkostenbudget afgenomen door de volledig afgebouwde ex-post correcties. Een van de risico's die dit boekjaar een belangrijke impact heeft op het risicoprofiel van Eno is de ontvlechting van de zorginkoopcombinatie Multizorg. Eno heeft naar aanleiding van deze ontvlechting besloten om wel gezamenlijk zorg in te blijven kopen met Zorg en Zekerheid en ONVZ, onder het label VRZ Zorginkoop. Deze nieuwe samenwerking moet in 2018 nog verder vorm krijgen. Daarnaast ziet Eno een toenemend risico dat de uitgaven aan niet-gecontracteerde zorg zullen gaan stijgen, in lijn met de landelijke trend.

Operationele activiteiten

Operationeel risico

Het operationeel risico betreft het risico als gevolg van verliezen door niet toereikende of falende interne processen door mensen, systemen en/of externe gebeurtenissen. Dergelijke risico's worden op verschillende manieren beheerst zoals de inzet van adequate systemen, kwalitatief hoogwaardig personeel en het efficiënt inrichten van de bedrijfsprocessen.

IT- en uitbestedingsrisico

Het ICT beheer van Eno vindt in eigen beheer plaats. IT risico's worden beheerst door de inzet van diverse maatregelen en procedures op, onder andere, het gebied van testen, fysieke en logische toegangsbeveiliging, dataencryptie en conversie van bestanden. In 2017 is ENO met een vooronderzoek gestart om de huidige IT back office te vervangen, om het IT landschap toekomstbestendig te maken. Achterliggende gedachte is om van een beheerorganisatie over te gaan naar een model waarbij Eno op gebied van ICT een meer regisserende rol op zich neemt. Bij een project van dergelijke omvang is het in kaart brengen en beheersen van de risico's een randvoorwaarde, welke binnen het project op structurele wijze is vormgegeven.

Daarnaast vinden uitbestedingen plaats met betrekking tot, onder andere, de inkoop van zorg, de digitalisering en verwerking van inkomende poststromen, de verzending van uitgaande post en het vermogensbeheer. Uitbestedingsrisico's worden beheerst door het gebruik van, onder andere, risicoanalyses, heldere contracten, het monitoren van de SLA afspraken en continue afstemming met de externe partners. Kritische uitbestedingen moeten voldoen aan de eisen zoals beschreven in het Eno uitbestedingsbeleid. De uitbestedingspartners worden door Eno periodiek hierop getoetst.

Integriteitsrisico

Het integriteitsrisico betreft het risico dat de integriteit van Eno negatief wordt beïnvloed door niet integere of onethische gedragingen in relatie tot vigerende wet- en regelgeving en de door Eno zelf opgestelde (gedrags-) normen. Eno beheerst dit risico op verschillende manieren. Een belangrijke waarborg met betrekking tot dit risico betreft de integrale bedrijfscultuur van Eno. Eno heeft in 2017 aan de hand van het opgestarte e-learningprogramma verdere stappen gezet richting de gewenste bedrijfscultuur waarbinnen veel aandacht uitgegaan is naar gedrag en houding van medewerkers. Daarnaast ondertekenen nieuwe medewerkers bij indiensttreding de Eno gedragscode en worden nieuwe en bestaande medewerkers (periodiek) gescreend op betrouwbaarheid. Ook is in 2017 de zogenaamde 'Eed of belofte financiële sector' afgenomen bij de betreffende medewerkers met (in)direct klantcontact.

Financiële positie

Matching- en renterisico

Voor Eno betreft het matching-/renterisico voornamelijk het risico dat er ontoereikende afstemming is tussen rentegevoelige activa en passiva op het gebied van rentelooptijden en rentevoet. Dit risico wordt primair beheerst door de 'duration' in de portefeuille zo goed mogelijk te matchen met de 'duration' van de verplichtingen. Tevens wordt het liquiditeitsrisico, waarbij liquiditeitstekorten kunnen optreden als gevolg van het onvoldoende op elkaar afgestemd zijn van de timing en de omvang van inkomende en uitgaande kasstromen, beheerst door de inzet van de strategische beleggingsmix en actieve monitoring van kasstromen. Het vermogensbeheer is daarnaast uitbesteed aan een externe vermogensbeheerder.

Marktrisico

Het marktrisico betreft het risico wat Eno loopt als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van verhandelbare financiële instrumenten. Eno heeft een strategisch beleggingsplan opgesteld waarin tevens de strategische beleggingsmix van Eno beschreven is. Deze strategische beleggingsmix mitigeert de financiële impact van dit risico tot een beperkt niveau.

Eno hanteert een helder beleggingsbeleid. In het beleggingsstatuut staan de kaders beschreven waarbinnen de Raad van Bestuur het mandaat heeft om te handelen, waardoor het marktrisico wordt beheerst. Eno voert een behoudend beleggingsbeleid. Eén van de beleggingscriteria betreft duurzaamheid. Risicovolle c.q. speculatieve beleggingen worden vermeden. Er werd in 2017 belegd in aandelen, obligaties en liquiditeiten. Eno houdt conform haar beleid geen derivaten aan. De Compliance & Risk Officer heeft formeel zitting in de beleggingscommissie welke Eno adviseert over het te voeren beleggingsbeleid.

Het beleggingsbeleid van Eno is relatief risicomijdend en Eno hanteert hierbij een duurzaamheidsscreening. Het grootste deel van het belegd vermogen is belegd in (staats-) obligaties, credits en een klein deel in aandelen.

Kredietrisico

Het krediet risico betreft het risico dat een tegenpartij contractuele of andere verplichtingen niet kan nakomen. Om het kredietrisico op de uitstaande liquide middelen en beleggingen zo veel mogelijk te beheersen heeft Eno haar liquide middelen en beleggingen in 2017 zoveel mogelijk gespreid. Het debiteurenrisico van de basisverzekering is gemitigeerd door de wanbetalersregeling van de Zorgverzekeringswet.

Verzekeringstechnisch risico

Eno is primair een zorgverzekeraar en richt zich voornamelijk op eigen zorg gerelateerde producten als zorgverzekeringen. Het verzekeringsrisico voor Eno wordt beperkt doordat de inkomsten uit het landelijke budget op basis van risicoverevening, nacalculatie-effecten en effect bandbreedteregeeling toegekend worden aan de zorgverzekeraars. Het resterende risico wordt beperkt door maatregelen op het gebied van schadelastbeheersing en aanpassingen met betrekking tot de premie.

Prijrisico

In de afgelopen jaren was er een druk op de basispremie in de zorgverzekeringsmarkt. Het prijrisico is het risico dat deze premiedruk de komende jaren aanhoudt en Eno deze niet meer kan volgen. Eno heeft een solide financiële uitgangspositie en bewaakt dit in het premiecalculatie proces.

Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is voor Eno beperkt doordat er belegd wordt op volwassen markten in goed verhandelbare financiële instrumenten. Daarnaast houdt Eno in ruime mate liquide middelen aan om aan haar lopende betalingsverplichtingen te kunnen voldoen.

Wet- en regelgeving

Juridisch risico

Juridische risico's bij Eno kunnen voornamelijk optreden wanneer Eno niet voldoet aan wet- en regelgeving en/of wanneer contractuele bepalingen niet correct gedocumenteerd zijn. Nieuwe wet- en regelgeving wordt bij Eno geïnventariseerd en geanalyseerd door het impactteam wet- en regelgeving en door Juridische Zaken. Vervolgens ziet Compliance & Risk toe op de naleving van deze wet- en regelgeving. Belangrijke wet- en regelgeving in deze is bijvoorbeeld: de Zorgverzekeringswet, de Wet Langdurige Zorg, de Wet marktwerking gezondheidszorg, de Wet op het Financieel Toezicht en de Wet bescherming persoonsgegevens. In 2017 is ook begonnen met de implementatie van de Alge-

mene Verordening Gegevensbescherming, die per 25 mei 2018 van kracht zal zijn en de Wet Bescherming Persoonsgegevens vervangt.

Risicocultuur en bewustzijn

Eno is ervan overtuigd dat een effectief risicomanagementsysteem het beste tot zijn recht komt als de medewerkers voldoende risicobewust zijn. In 2017 heeft Eno gerichte stappen gezet om het risicobewustzijn van de medewerkers te verhogen. Zo is het gebruik van een E-learning programma gecontinueerd, om zodoende bij te dragen aan de bewustwording van de medewerkers. Tevens is er vervolg gegeven aan het organiseren van risicobewustzijn sessies ten behoeve van nieuwe medewerkers.

Informatie en communicatie

De communicatie van financiële en managementinformatie vindt plaats volgens vaste richtlijnen. Eno zet hiervoor mondelinge en schriftelijke communicatiemiddelen in. Maandelijks vinden business reviews plaats van de Raad van Bestuur met de managers. Dit houdt een maandelijks bilateraal overleg in en een rapportage per kwartaal.

Onzekerheden in de zorgbranche

Algemeen

Het huidige private zorgverzekeringsstelsel bestaat uit twee delen.

Het eerste deel betreft de basisverzekering, een verplichte verzekering voor alle ingezetenen in Nederland en alle niet-ingezetenen die ter zake van in Nederland in dienstbetrekking verrichte arbeid aan loonbelasting onderworpen zijn. De invulling van de dekking van de basisverzekering wordt door de overheid bepaald. De zorgverzekeraar is verplicht alle onder de kring der verzekerden vallende personen, ongeacht leeftijd en gezondheidsrisico's, te accepteren. Tevens moet de nominale premie die de verzekeraar bij de verzekerde in rekening brengt voor alle verzekerden gelijk zijn. Het tweede deel van het systeem betreft de (vrijwillige) aanvullende verzekering. De dekking van deze verzekering is niet gebonden aan overheidsbepalingen. Voorts heeft de verzekeraar de mogelijkheid van premiedifferentiatie voor deze verzekering.

Het huidige financieringsstelsel voor met name de Medisch Specialistische Zorg en GGZ-zorg leidt tot een aantal onzekerheden voor de zorgverzekeraars. Daarnaast bestaan onzekerheden bij het bepalen van het budget (de vereveningsbijdrage) van Eno Zorgverzekeraar N.V. Deze onzekerheden zijn in de volgende paragraaf samengevat weergegeven en worden in de daaropvolgende paragrafen meer in detail toegelicht.

Samenvatting

Met betrekking tot de jaarrekening 2017 kunnen de onzekerheden als volgt worden samengevat, waarbij de voor Eno verwachte mate van onzekerheid is toegelicht:

1. De bepaling van de netto schadelast, inclusief het effect van opbrengstverrekening, ziekenhuizen over 2015, 2016 en 2017 (grote onzekerheid);
2. De verhouding vast/variabel van de schadelast ziekenhuizen over 2016 en 2017 (kleine onzekerheid);
3. De impact van de zelfonderzoeken op de schadelast ziekenhuizen over 2015, 2016 en 2017 (kleine onzekerheid).
4. De bepaling van de netto schadelast, inclusief het effect van opbrengstverrekening, GGZ over 2015, 2016 en 2017 (grote onzekerheid).
5. De impact van de zelfonderzoeken op de schadelast GGZ over 2015, 2016 en 2017 (middelgrote onzekerheid).
6. De impact van de aanpassing van de NZa-tarieven GGZ, inclusief het cumulatieve effect inzake oude jaren (kleine onzekerheid).
7. De rechtmatigheid van de schadelast wijkverpleging (kleine onzekerheid).
8. De bepaling van het budget 2015, 2016, en 2017 op basis van ex-ante parameters (grote onzekerheid).
9. De bepaling van de budgetcorrectie 2015, 2016 en 2017 uit hoofde van flankerend beleid en bandbreedteregeling (kleine onzekerheid).
10. De bepaling van het resultaatseffect 2016 en 2017 van de wettelijk eigen risico regeling (kleine onzekerheid).
11. De hoogte van het verwachte resultaat 2018 en daarmee de voorziening voor niet-verdiende premies en lopende risico's (premietekortvoorziening), onder andere vanwege bovenstaande onzekerheden die in meer of mindere mate ook van toepassing zijn op 2018 en de verwachte toename van niet-gecontracteerde zorg (middelgrote onzekerheid).
12. De rechtmatigheid van de PGB schadelasten 2017 binnen de Wet langdurige zorg (Wlz) (kleine onzekerheid).

De hierboven vermelde onzekerheden binnen de zorgverzekeringsbranche kunnen positieve dan wel negatieve effecten hebben op het resultaat en eigen vermogen van Eno. Deze onzekerheden zullen in de volgende paragrafen achtereenvolgens worden uitgewerkt.

1. Medisch Specialistische Zorg: Netto schadelast

In de afgelopen jaren is meer informatie beschikbaar gekomen over de schadelast van de ziekenhuizen, waardoor de omvang van de schadelast meer nauwkeurig kan worden ingeschat. Echter voor met name de schadejaren 2016 en 2017 en in mindere mate 2015 blijft dit nog wel onzeker vanwege met name de volgende aspecten:

- Nog niet alle declaraties van 2016 en 2017 zijn ontvangen.
- Het aandeel van Eno in de inkoopafspraken 2016 en 2017 die zijn gemaakt binnen een inkoopconcern van meerdere verzekeraars (Multizorg) is onzeker. Daarmee is het verwachte effect uit hoofde van de afrekening van inkoopafspraken onzeker.
- Sommige prestaties en instellingen worden afgerekend op basis van nacalculatie (prijsafspraken).
- Er zijn nog zelfonderzoeken inzake 2015 en 2016 onderhanden en daarnaast worden nog zelfonderzoeken opgestart inzake 2016 en 2017. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de paragraaf "Medisch Specialistische Zorg: Zelfonderzoeken".
- De omvang en samenstelling van de verzekerdenpopulatie is de afgelopen jaren sterk gewijzigd.

Eno heeft de afspraken met ziekenhuizen op basis van het schadejaar gemaximeerd of gefixeerd door middel van respectievelijk plafondatafspraken en aanneemsommen en heeft daarmee bovengenoemde risico's in belangrijke mate ingeperkt. Daarnaast is de mate van onzekerheid enigszins afgenomen, doordat eerder inzicht bestaat in de omvang van de declaraties als gevolg van de snellere declaratiestroom vanuit de ziekenhuizen, die mede verklaard kan worden door het effect van de wijziging van de maximum-DBC-duur van 365 naar 120 dagen per 1 januari 2015.

2. Medisch Specialistische Zorg: Verhouding vast/variabel

Het vaste segment is de afgelopen jaren grotendeels afgebouwd, waardoor de omvang van de onzekerheden met betrekking tot de inschatting van de vast/variabel verhouding laag is. Met name vanaf 2015 is de deelbijdrage vaste kosten (die 100% nagecalculeerd worden vanuit het Zorgverzekeringsfonds richting de zorgverzekeraar) aanzienlijk beperkt. Aangezien de definitieve schade 2015 reeds bekend is en ook de schade 2016 grotendeels bekend is, worden de risico's voor de jaarrekening als beperkt ingeschat.

3. Medisch Specialistische Zorg: Zelfonderzoeken

Op dit moment loopt het traject van zelfonderzoeken bij de ziekenhuizen over de periode 2015/2016 en 2016/2016. De zelfonderzoeken over de periode 2016/2017, 2017/2017 en 2017/2018 zijn nog niet opgestart. Op basis van de definitieve uitkomsten van het zelfonderzoek inzake oude jaren is de verwachting dat de resultaatseffecten van de onderhanden zijnde en nog op te starten zelfonderzoeken beperkt zijn. Dit wordt met name verklaard doordat de uitkomsten veelal worden verrekend in de plafondafspraken en daarmee grotendeels niet tot een extra afrekening leiden.

4. GGZ: Netto schadelast

Door de vertraging in de aanlevering van declaraties door GGZ-instellingen, mede veroorzaakt door de lange doorlooptijd van het contracteringsproces met GGZ-instellingen, bestaat onzekerheid over de omvang van verwachte schadelasten GGZ. Voor met name de schadejaren 2016 en 2017 en in mindere mate 2015 bestaan onzekerheden inzake de verwachte netto schadelast vanwege met name de volgende aspecten:

- Nog niet alle declaraties van 2016 en 2017 zijn ontvangen.
- Het aandeel van Eno in de inkoopafspraken 2016 en 2017 die zijn gemaakt binnen een inkoopconcern van meerdere verzekeraars (VRZ Zorginkoop) is onzeker. Daarmee is het verwachte effect uit hoofde van de afrekening van inkoopafspraken onzeker.
- Sommige prestaties en instellingen worden afgerekend op basis van nacalculatie (prijsafspraken).
- Er zijn nog zelfonderzoeken inzake 2015 onderhanden en daarnaast worden nog zelfonderzoeken opgestart inzake 2016 en 2017. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de volgende paragraaf: "GGZ: Zelfonderzoeken".
- Een gewijzigd zorglandschap door politieke besluitvorming bemoeilijkt het ramingsproces. Dit betreft onder andere de introductie van de langdurige GGZ in 2015 en het overhevelen van de jeugd GGZ naar de gemeenten in 2015.
- De omvang en samenstelling van de verzekerdenpopulatie is de afgelopen jaren sterk gewijzigd.

Eno heeft de afspraken met het merendeel van de GGZ-instellingen op basis van het schadejaar gemaximeerd of gefixeerd door middel van respectievelijk plafondafspraken en aanneemsommen en heeft daarmee bovengenoemde risico's ingeperkt. Daarnaast wordt het verzekeringstechnische risico op de GGZ-zorg voor 2015 en 2016 voor de zorgverzekeraar beperkt als gevolg van de ex-post bandbreedteregeling (zie ook de paragrafen "Budget: Ex-ante" en "Budget: Flankerend beleid en bandbreedteregeling").

5. GGZ: Zelfonderzoeken

Op dit moment is binnen de GGZ het zelfonderzoek over 2015 gestart bij de deelnemende instellingen. Het normenkader voor 2015 is (nog) niet definitief vastgesteld door zorgverzekeraars en GGZ Nederland, waardoor de uitkomsten van het traject onzeker zijn en niet duidelijk is of het zelfonderzoek tijdig wordt afgerond. Onzeker is op welke wijze het traject voor 2016 en 2017 wordt ingericht en welke eisen worden gesteld door zorgverzekeraars.

Eno verwacht dat het effect op het resultaat van de onderhanden zijnde en nog op te starten zelfonderzoeken niet materieel is op basis van de definitieve uitkomsten van het zelfonderzoek 2014, mede doordat niet alle bevindingen tot een extra afrekening zullen leiden vanwege plafondafspraken en aanneemsommen en doordat het resultaatteffect beperkt is als gevolg van de ex-post bandbreedteregeling

6. GGZ: Aanpassing NZa-tarieven

Conform de tarief beschikking van de NZa wordt een herstelopslag voor onjuiste tarief beschikkingen over 2014 en 2015 verrekend in het herstellertarief 2017. Het is aan de zorgverzekeraars en aanbieders om hier afspraken over te maken. De zorgverzekeraars zijn het niet eens met de beschikking van de NZa inzake de tarieven 2017 en zijn door het CBB in het gelijk gesteld. Eno verwacht, mede vanwege deze uitspraak, dat geen herstellertarieven overeengekomen zullen worden met GGZ-instellingen, waardoor deze onzekerheid naar verwachting geen financiële impact heeft op Eno.

7. Wijkverpleging: Rechtmatigheid schade

Per 1 januari 2015 is de wijkverpleging ondergebracht bij de Zorgverzekeringswet. Er is landelijk sprake van signalen van onrechtmatigheden en het niet naleven van private contractvereisten. Zorgverzekeraars hebben onvoldoende zich op indicaties/dossiers. Er bestaat onzekerheid over de verwachte uitkomsten van de materiële controles.

Overigens wordt ook het verzekeringstechnische risico op de wijkverplegingszorg voor 2015 en 2016 voor de zorgverzekeraar beperkt als gevolg van de ex-post bandbreedteregeling (zie ook de paragrafen "Budget: Ex-ante" en "Budget: Flankerend beleid en bandbreedteregeling").

8. Budget: Ex-ante

In de ex-ante budgetbepaling wordt door Zorginstituut Nederland op basis van gegevens uit het verleden een inschatting gemaakt van de te verwachten baten en kosten per verzekeraar.

De ramingen die daarmee samenhangen, zullen afwijken van de werkelijkheid. Het risico is dan ook groot dat de werkelijke opbrengsten afwijken van de ex-ante budgetbrief en tussentijdse afrekeningen. Inschatting van dit effect wordt

bemoeilijkt door de late indiening van de gegevens hierover bij Zorginstituut Nederland. Deze informatie is bovendien slechts gedeeltelijk afkomstig van zorgverzekeraars.

De werking van het risicovereveningssysteem brengt met zich mee dat het in de praktijk circa vier jaren duurt voordat tot een definitieve afrekening met de individuele zorgverzekeraars overgegaan kan worden door het Zorgverzekeringsfonds. Dat betekent een cumulatie van onzekerheden ten aanzien van de vereveningsbijdrage in die periode. De definitieve vaststelling 2014 heeft begin 2018 reeds plaatsgevonden. Hierdoor heeft de zorgverzekeraar inzicht in de uitkomsten van de risicoverevening onder de Zorgverzekeringswet tot en met 2014. Ook zijn als gevolg van de beschikbaarheid van de resultaten van deze jaren en een doorontwikkeling van het verdeelmodel de onzekerheden over de effecten van verdeelfouten in het model afgenomen.

Voor het verzekeringsjaar 2017 is het risico beperkt doordat op diverse belangrijke budgetcomponenten criteriumneutraliteit van toepassing is.

De hiervoor beschreven onzekerheden in de paragrafen 1 tot en met 7 kunnen invloed hebben op het resultaat over boekjaar 2017 en de hoogte van de technische voorzieningen voor de basisverzekering ultimo 2017. De risico's inzake de hoogte van het budget op basis van ex-ante vereveningskenmerken worden met name op de deelbudgetten "geneeskundige GGZ", "langdurige GGZ" en "wijkverpleging" tot en met 2016 in belangrijke mate beperkt door ex-post financiering (compensatie). Dit zal hieronder nader toegelicht worden.

Mechanismen ter mitigering of beperking van de onzekerheden

Naast de ex-ante risicoverevening en de contractbepalingen is ex-post compensatie als een mechanisme aanwezig ter compensatie van de hiervoor genoemde onzekerheden.

Het risicovereveningsmodel

Verzekeringstechnisch is de combinatie van acceptatieverplichting en verbod op premiedifferentiatie onmogelijk tenzij er een compenserend systeem van inkomstenverrekening buiten de verzekerde om is. Ook is een risico mitigerend systeem nodig in verband met de hiervoor genoemde onzekerheden bij de financiering van de ziekenhuiszorg, de GGZ en de wijkverpleging. Dit systeem, het risicovereveningsmodel, bestaat uit twee delen: het ex-ante en het ex-post deel. Gedurende een jaar (ex-ante) krijgt een zorgverzekeraar per verzekerde een bijdrage uit het vereveningsfonds, dat is gebaseerd op een aantal vereveningscriteria. Op deze bijdrage wordt een rekenpremie in mindering gebracht. Deze rekenpremie is de basis voor de vaststelling van de nomi-

nale premie van de zorgverzekeraar. Door de ex-ante-bijdrage ontvangt de zorgverzekeraar per saldo een bijdrage per verzekerde die overeenkomt met de vooraf verwachte zorgconsumptie van die verzekerde. Hoewel hierdoor op verzekeraar-niveau de verwachte schaden grotendeels gedekt worden door de verwachte opbrengsten, wijken de werkelijke schaden af van de verwachting. Daarom wordt de bijdrage uit het vereveningsfonds achteraf deels aangepast aan de werkelijke schaden. Daarmee wordt ook een deel van de onzekerheden in de ziekenhuiszorg-, GGZ- en wijkverplegingsfinanciering gemitigeerd. Dit is het ex-post deel, bestaande uit een aantal stappen.

Ex-post compensatiemechanismen

De precieze vormgeving en de mate van inzet van de ex-postcompensatiemechanismen ligt vooraf vast. Zorgverzekeraars kunnen dus bij de premiecalculaties rekening houden met de consequenties van de ex-post compensatiemechanismen. Deze mechanismen bestaan uit de volgende drie componenten:

- Flankerend beleid macrokosten
- Bandbreedteregeling (tot en met verzekeringsjaar 2016)
- Nacalculatie vaste kosten

Hierop zal in de volgende twee paragrafen een toelichting plaatsvinden.

9. Budget: Flankerend beleid en bandbreedteregeling

Indien de kosten van zorg landelijk lager of hoger uitkomen dan door het ministerie van VWS en ZN geraamd, dan komt het effect ten gunste respectievelijk ten laste van de zorgverzekeraars. Het uiteindelijke effect wordt dan ook bemoeilijkt om in te schatten, mede gezien de te hoge inschatting van de (landelijke) schadelasten in voorgaande jaren. Een aanpassing van de landelijke schadelasten heeft veelal impact op het budget flankerend beleid en bandbreedteregeling van Eno. Hoewel ex-post compensatiemechanismen primair de onzekerheden beperken, doordat de resultaatimpact van door Eno gemaakte schadeaanpassingen gedeeltelijk gecompenseerd worden door ex-post financiering, brengen het flankerend beleid en de bandbreedteregeling ook wel onzekerheden met zich mee doordat aanpassingen van andere verzekeraars impact hebben op de hoogte van de ex-post compensatie van Eno.

Hieronder zullen de drie ex-post mechanismen nader toegelicht worden.

Flankerend beleid macrokosten

Bij het flankerend beleid worden de macrokosten (zijnde alle schadelasten van de Nederlandse zorgverzekeraars tezamen er deelbudget) in kaart gebracht. Daarna wordt

de verevenings-bijdrage procentueel gecorrigeerd naar het niveau van de macrokosten. Vervolgens wordt het verschil tussen macrokosten en vereveningsbijdrage verrekend met de vereveningsbijdrage van de zorgverzekeraars op basis van een gelijk bedrag per premiebetalende verzekerde. Door deze correctie wordt voorkomen dat over- en onderschrijdingen onevenredig doorwerken naar zorgverzekeraars met een sterk afwijkend risicoprofiel. Vorengenoemde verrekening kan tot een verhoging of een verlaging van de vereveningsbijdrage leiden.

Bandbreedteregeling

Er bestaat nog onzekerheid over de hoogte van het budget 2015 tot en met 2017. Tot en met 2016 is de bandbreedteregeling van toepassing op de volgende deelbudgetten:

- Geneeskundige GGZ (2015 en 2016)
- Langdurige GGZ (2016)
- Wijkverpleging (2015 en 2016)

Indien het resultaat van een verzekeraar per verzekerde voor de hierboven genoemde deelbudgetten na toepassing van alle compensatiemechanismen meer dan een bepaald bedrag bedraagt (hetzij positief, hetzij negatief), wordt het meerdere voor een bepaald percentage nagecalculeerd met het vereveningsfonds. Deze bedragen en percentages verschillen voor de verschillende jaren en deelbudgetten.

Integrale nacalculatie vaste kosten

Er bestaat nog onzekerheid over de hoogte van het budget 2015 tot en met 2017. Gedurende deze periode is integrale nacalculatie van toepassing op de volgende kosten:

- Een deel van de kosten ziekenhuisverpleging (2015 tot en met 2017)
- Langdurige GGZ (2015)

Deze vaste kosten worden voor 100 procent nagecalculeerd en hierover loopt de zorgverzekeraar dan ook geen risico.

10. Eigen risico: Resultaat op de wettelijk eigen risico regeling

De impact van de wettelijk eigen risico rekening voor de jaren 2015 en 2016 is goed in te schatten. Het effect voor 2017 is nog onzeker.

De onzekerheid is dit jaar wel afgenomen doordat met name de ziekenhuizen in 2017 sneller zijn gaan declareren, waardoor ook eerder inzicht bestaat in het eigen risico dat geïnd kan worden.

11. Verwachte resultaat 2018

De hierboven benoemde onzekerheden zijn allen in meer of mindere mate ook van toepassing op het verzekeringsjaar 2018. Daarnaast wordt voor 2018 een toename van niet-gecontracteerde zorg verwacht wat onzekerheden met zich meebrengt met betrekking tot de toekomstige schadelast. Hierbij speelt ook de hernieuwde wijze van de landelijke zorginkopen met Zorg en Zekerheid en ONVZ. Deze onzekerheden kunnen impact hebben op het resultaat 2018 en daarmee op de voorziening voor niet-verdiende premies en lopende risico's (premietekortvoorziening).

12. Wlz: Rechtmatigheid schade PGB

De interne accountantsdienst van de SVB heeft een niet goedkeurende accountantsverklaring verstrekt over de rechtmatigheid van de PGB schadelasten over 2015 en 2016. Onduidelijk is hoe schadejaar 2017 tot afwikkeling komt. Het Ministerie van VWS heeft een coulancebrief verstrekt waarmee de kosten ten laste van de Wlz mogen worden gebracht. Hierdoor zijn de risico's voor de Wlz-uitvoerders beperkt.

Naar verwachting zal dit issue geen financiële impact hebben op de jaarrekening, aangezien zorgkantoren geen risico lopen over de zorgkosten, waardoor geen sprake is van een mogelijk effect op het resultaat en eigen vermogen. Zorgkantoren realiseren op het onderdeel zorgkosten een resultaat van nihil.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de resultaatsbepaling

Toegepaste standaarden

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Algemeen

Voor zover niet anders is vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs of actuele waarde. In de balans, de winst-en-verliesrekening en het kasstroomoverzicht zijn referenties opgenomen. Met deze referenties wordt verwezen naar de toelichting.

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat toekomstige economische voordelen naar de onderneming zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en/of betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

De jaarrekening wordt gepresenteerd in duizenden euro's, de functionele valuta van de onderneming.

Gebruik van schattingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het management oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen

maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

De volgende waarderingsgrondslagen zijn naar de mening van het management het meest kritisch voor het weergeven van de financiële positie en vereisen schattingen en veronderstellingen:

- Inschatting van de vordering op Zorginstituut Nederland;
- Technische voorzieningen;
- Levensduur activa (afschrijvingstermijnen).

Vergelijkende cijfers

De vergelijkende cijfers zijn waar nodig voor vergelijkingsdoeleinden aangepast.

Stelselwijzigingen

In 2017 hebben zich geen stelselwijzigingen voorgedaan.

Toepassing van artikel 402 boek 2 BW

De financiële gegevens van Coöperatie Eno zijn verwerkt in de geconsolideerde jaarrekening zodat, gebruikmakend van artikel 2:402 BW, is volstaan met een verkorte winst-en-verliesrekening in de enkelvoudige jaarrekening.

Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten investeringen in aandelen en obligaties, rekening-courant Zorginstituut Nederland, handels- en overige vorderingen, geldmiddelen en overige financieringsverplichtingen, handelsschulden en overige te betalen posten. Financiële instrumenten omvatten in principe tevens in contracten besloten afgeleide financiële instrumenten (derivaten). De onderneming maakt geen gebruik van afgeleide financiële instrumenten (derivaten). Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde.

Operationele leasing

Bij de vennootschap kunnen er leasecontracten bestaan waarbij een groot deel van de voor- en nadelen die aan de eigendom verbonden zijn, niet bij de vennootschap ligt. Deze leasecontracten worden verantwoord als operationele leasing. Leasebetalingen worden, rekening houdend met ontvangen vergoedingen van de lessor, op lineaire basis verwerkt in de winst-en-verliesrekening over de looptijd van het contract.

Bijzondere waardeverminderingen

Vaste activa met een lange levensduur dienen te worden beoordeeld op bijzondere waardeverminderingen wanneer wijzigingen of omstandigheden zich voordoen die doen vermoeden dat de boekwaarde van een actief niet volledig terugverdiend zal worden. De terugverdienmogelijkheid van activa die in gebruik zijn, wordt bepaald door de boekwaarde van een actief te vergelijken met de geschatte contante waarde van de toekomstige nettokasstromen die het actief naar verwachting zal genereren.

Wanneer de boekwaarde van een actief hoger is dan de geschatte contante waarde van de toekomstige kasstromen, worden bijzondere waardeverminderingen verantwoord voor het verschil tussen de boekwaarde en de realiseerbare waarde.

Indien wordt vastgesteld dat een bijzondere waardevermindering die in het verleden verantwoord is, niet meer bestaat of is afgenomen, dan wordt de toegenomen boekwaarde van de desbetreffende activa niet hoger gesteld dan de boekwaarde die bepaald zou zijn indien geen bijzondere waardevermindering voor het actief zou zijn verantwoord. Een bijzondere waardevermindering van goodwill wordt niet teruggenomen.

Ook voor financiële instrumenten beoordeelt de vennootschap op iedere balansdatum of er objectieve aanwijzingen zijn voor bijzondere waardeverminderingen van een financieel actief of een groep van financiële activa. Bij objectieve aanwijzingen voor bijzondere waardeverminderingen bepaalt de vennootschap de omvang van het verlies uit hoofde van de bijzondere waardeverminderingen, en verwerkt dit direct in de winst-en-verliesrekening.

Bij financiële activa die gewaardeerd zijn tegen geamortiseerde kostprijs wordt de omvang van de bijzondere waardevermindering bepaald als het verschil tussen de boekwaarde van het actief en de best mogelijke schatting van de toekomstige kasstromen, contant gemaakt tegen de effectieve rentevoet van het financiële actief zoals die is bepaald bij de eerste verwerking van het instrument.

Het waardeverminderverslies dat daarvoor opgenomen was, dient te worden teruggenomen indien de afname van de waardevermindering verband houdt met een objectieve gebeurtenis na afboeking.

De terugname wordt beperkt tot maximaal het bedrag dat nodig is om het actief te waarderen op de geamortiseerde kostprijs op het moment van de terugname, als geen sprake geweest zou zijn van een bijzondere waardevermindering. Het teruggenomen verlies wordt in de winst-en-verliesrekening verwerkt.

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd op historische kostprijs of vervaardigingsprijs onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing van bijzondere waardeverminderingen. De afschrijvingen worden lineair berekend als een percentage van de aanschafwaarde, gebaseerd op de verwachte economische levensduur. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming.

Uitgaven voor ontwikkelingsprojecten worden geactiveerd als onderdeel van de vervaardigingsprijs als het waarschijnlijk is dat het project commercieel en technisch succesvol zal zijn (dat wil zeggen: als het waarschijnlijk is dat economische voordelen zullen worden behaald) en de kosten betrouwbaar kunnen worden vastgesteld. De afschrijving van de geactiveerde ontwikkelingskosten vangt aan zodra de commerciële productie is gestart en vindt plaats over de verwachte toekomstige gebruiksduur van het actief.

Beleggingen

Terreinen en gebouwen

De terreinen en gebouwen worden gewaardeerd tegen de actuele waarde. De actuele waarde is bepaald op basis van een taxatie door een onafhankelijke taxateur. Waarde mutaties worden direct ten gunste of ten laste van het resultaat gebracht. De terreinen en gebouwen zijn geclassificeerd als vastgoed voor eigen gebruik. Een gedeelte van het parkeerterrein wordt verhuurd aan de overige groepsmaatschappijen van Eno.

Beleggingen in groepsmaatschappijen en deelnemingen

De deelnemingen waarin invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd op de netto-vermogenswaarde maar niet lager dan nihil. Deze netto-vermogenswaarde wordt berekend op basis van de grondslagen van Coöperatie Eno. Deelnemingen zonder invloed van betekenis worden gewaardeerd tegen kostprijs of tegen duurzame lagere actuele waarde.

Overige financiële beleggingen

Aandelen

Aandelen worden gewaardeerd tegen de beurskoers ultimo boekjaar. Ongerealiseerde en gerealiseerde winsten en verliezen op beleggingen in aandelen worden rechtstreeks in de winst-en-verliesrekening verantwoord. Aandelen in vreemde valuta worden gewaardeerd tegen de actuele koers ultimo boekjaar.

Vastrentend

De beleggingen in vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen de beurskoers ultimo boekjaar. Ongerealiseerde en gerealiseerde winsten en verliezen op deze beleggingen worden rechtstreeks in de winst-en-verliesrekening verantwoord.

Vorderingen

Vorderingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen gearmontiseerde kostprijs eventueel onder aftrek van een voorziening voor oninbaarheid. Voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de inbaarheid van de vorderingen.

Vorderingen uit directe verzekeringen

De post Vorderingen uit directe verzekeringen bestaat uit kortlopende vorderingen op zowel verzekeringsadviseurs en collectiviteiten als verzekerden. De waardering van de voorziening dubieuze debiteuren vindt plaats op basis van enerzijds de beoordeling van de courantheid van de openstaande posten en anderzijds een ouderdomsafhangelijk promillage van de openstaande vordering.

Zorginstituut Nederland

De post Zorginstituut Nederland betreffen de vorderingen die zijn te verrekenen met het Fonds Langdurige Zorg (FLZ) en het Zorgverzekeringsfonds.

De vordering op Zorginstituut Nederland is opgesteld op basis van het voor het betreffende boekjaar geldende risico-vereveningsmodel, de hierbij voorgeschreven wettelijke percentages aan verevening en nacalculatie en inschattingen van het management ten aanzien van:

- de voorlopige budgetbrieven Zorgverzekeringswet over 2015, 2016 en 2017;
- de verhouding vast/variabel van de schade van ziekenhuizen;
- de te verwachten macrokosten per deelbudget.

De vordering op Zorginstituut Nederland is ingeschat op basis van de laatste inzichten en heeft een overwegend kortlopend karakter.

Te vorderen op PGB-houders AWBZ

De debiteuren worden opgenomen als de beschikking ultimo einde jaar boekjaar definitief zijn. Beschikkingen welke worden afgegeven na afloop van het boekjaar worden niet geactiveerd in het verslaggevingsjaar. Beschikkingen worden wel door het Zorgkantoor geïnd.

Indien er mogelijke fraude wordt ontdekt wordt er pas een definitieve beschikking opgelegd als de fraude definitief is vastgesteld.

Overige activa

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen aanschaffingswaarde, vermindert met lineaire afschrijvingen op basis van de verwachte economische levensduur. Er wordt rekening gehouden met de bijzondere waardeverminderingen die op balansdatum worden verwacht. Voor de vaststelling of voor een materieel vast actief sprake is van een

bijzondere waardevermindering wordt verwezen naar betreffende paragraaf.. De materiële vaste activa wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming.

De volgende afschrijvingspercentages worden gehanteerd:

- Kantoor inventaris: 7-25%
- Bedrijfswagens: 25%

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Groepsvermogen

Algemeen

Financiële instrumenten die op grond van de economische realiteit worden aangemerkt als eigen vermogens-instrumenten, worden gepresenteerd onder het eigen vermogen. Uitkeringen aan houders van deze instrumenten worden in mindering van het eigen vermogen gebracht na aftrek van eventueel hiermee verband houdend voordeel uit hoofde van belasting naar de winst.

Financiële instrumenten die op grond van de economische realiteit worden aangemerkt als een financiële verplichting, worden gepresenteerd onder schulden. Rente, dividenden, baten en lasten met betrekking tot deze financiële instrumenten worden in de winst-en-verliesrekening verantwoord als kosten of opbrengsten.

Wettelijke reserves

Dit betreft een gevormde wettelijke reserve voor de reserve Ziekenfondswet (ZFW) en Wlz.

De reserve ZFW is gevormd per 1 januari 2006 ten laste van de agio. Het betreft een wettelijke reserve welke op basis van de bepalingen in de zorgverzekeringswet tot en met 31 december 2017 moet worden aangehouden. Met ingang van 1 januari 2018 is de beklemming op de wettelijke reserve Ziekenfondswet verlopen. In de tweede kamer is in 2017 een initiatiefwetsvoorstel Winstuitkering goedgekeurd, waar de eerste kamer niet mee heeft ingestemd. Op dit moment wordt gewerkt aan een novelle op het wetsvoorstel. In 2018 zal de Minister verdere afspraken maken met de zorgverzekeraars over beklemming en (onthouden van) winstuitkering.

De reserve Wlz betreft de wettelijke reserve uitvoering Wlz

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen en verliezen af te wikkelen. Gezien de korte looptijd van de voorzieningen zijn ze niet verdisconteerd.

Een voorziening wordt in de balans opgenomen, wanneer er sprake is van:

- een in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting die het gevolg is van een gebeurtenis in het verleden;
- waarvan een betrouwbare schatting kan worden gemaakt;
- het waarschijnlijk is dat voor afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen nodig is.

Technische voorziening

Voorziening te betalen schaden

De voorziening te betalen schaden bestaat uit nog te ontvangen declaraties en schade afwikkelingskosten. De nog te ontvangen declaraties betreffen vergoedingen van ZVW zorg van behandelingen van verzekerden, welke zijn gestart voor balansdatum. Voor zover omzetplafonds en aanneemsommen onderdeel uitmaken van de inkoopafspraken is de voorziening bepaald op de nog te verwachten netto schade inclusief het effect van de eventuele afrekening van inkoopafspraken. Voor zover omzetplafonds en aanneemsommen reeds zijn overschreden, wordt deze 'overfinanciering' onder de overige vorderingen verantwoord. De schattingen zijn onder andere gebaseerd op een trendanalyse van reeds gedeclareerde en verwerkte schade lopend boekjaar en voorgaande jaren. De schattingen 2017 zijn waar nodig bijgesteld op basis van het inzicht dat verkregen is uit de reeds verwerkte declaraties tot en met 31 maart 2018.

De schade afwikkelingskosten betreffen de geschatte beheerskosten die benodigd zijn in verband met de afwikkeling van schaden die in het boekjaar zijn ontstaan maar per einde boekjaar nog niet zijn betaald.

Voor niet verdiende premies, lopende risico's en premietekorten

De voorziening voor niet verdiende premies en lopende risico's wordt bepaald op basis van het verwachte technische resultaat voor komend boekjaar. Deze is bepaald op basis van de premiecalculatie waarbij rekening gehouden is met een correctie voor vermijdbare kosten en niet verdienende premies. Daarbij worden geen beleggingsopbrengsten uit de portefeuille toegerekend.

De voorziening voor premietekorten wordt opgenomen, aangezien ultimo verslaggevingsjaar sprake is van verplichtingen uit hoofde van overeengekomen verzekeringscontracten voor het volgende jaar. Deze voorziening wordt bepaald op het laagste niveau (kasstroom genererende eenheid) waarop de resultaten voor het volgende jaar ingeschat kunnen worden. Dit betekent voor Eno dat de voorziening wordt bepaald per label per product (basisverzekering / aanvullende verzekering, pakket). Hierbij zijn de indirecte kosten exclusief vermijdbare kosten toegerekend naar de afzonderlijke labels en producten op basis van het aantal premiebetalende verzekerden. De vermijdbare kosten die niet worden meege-

nomen in de premietekortvoorziening zijn de verwachte marketing-, verkoop-, porti en projectkosten. Bij het bepalen van het verwachte resultaat zijn met name inzake de verwachte zorgkosten en vereveningsbijdrage aannames gedaan. De zorgkosten zijn ingeschat aan de hand van de zorgkostenraming van het huidige boekjaar gecorrigeerd voor de verwachte zorgkosten voor het volgende jaar, zoals ingeschat door Zorginkoop. De vereveningsbijdrage is ingeschat aan de hand van de ex ante budgetbrief voor het volgende jaar die is ontvangen van Zorginstituut Nederland.

Personeelsbeloningen en pensioenen

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de winst-en-verliesrekening voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers respectievelijk de belastingautoriteit.

Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan het pensioenfonds verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde premies op balansdatum nog niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen. Als de op balansdatum reeds betaalde premies de verschuldigde premies overtreffen, wordt een overlopende actiefpost opgenomen voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies. Naast de premiebetalingen bestaan er geen andere verplichtingen.

Overige voorzieningen

Personeelsvoorzieningen

De voorziening is gevormd voor afvloeiingen met betrekking tot individuele medewerkers waarvan, voor ultimo boekjaar 2017, bekend is dat Eno de arbeidsovereenkomst beëindigt. De gevormde voorziening is individueel bepaald op basis de overeengekomen beëindigingsovereenkomsten. De gevormde voorziening heeft overwegend een kortlopend karakter. Voor het langlopende deel wijkt de contante waarde niet materieel af van de nominale waarde.

Vut voorziening

Onder de overige voorzieningen is een VUT-voorziening opgenomen. Hierbij is rekening gehouden met de toekenning conform de huidige CAO. Deze voorziening heeft een looptijd van 10 jaar. Deze voorziening is bepaald op basis van te betalen salariskosten en pensioenkosten in verband met toegekende VUT-afspraken aan werknemers. Op deze voorziening wordt in mindering gebracht de VUT-uitkeringen die door het bedrijfspensioenfonds zal worden uitgekeerd. Hierbij is rekening gehouden met de sterftkans en discontersvoet (0%).

Jubileumvoorziening

De jubileumvoorziening betreft een voorziening voor toekomstige jubileumuitkeringen (25 en 40 jaar werkzaam bij Eno). De berekening is gebaseerd op gedane toezeggingen, blijfkans en leeftijd. Individueel wordt bekeken of en wanneer werknemers recht hebben op een jubileumuitkering. Voor het 25 jarig jubileum wordt 75% van de te verwachten uitkering meegenomen. Hiermee is rekening gehouden dat mensen voor het jubileum niet meer werkzaam zijn. Voor medewerkers die richting hun 40 jarig jubileum gaan is 100% van de uitkering meegenomen. Hierbij is rekening gehouden met de sterftekans en disconteringsvoet (0%).

Kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen

Kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rente methode.

Grondslagen voor resultaatbepaling

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen enerzijds verdienende premies, opbrengsten uit beleggingen en andere baten en anderzijds in het boekjaar voorziene lasten en verbandhoudend met schade uitkeringen, bedrijfskosten en andere lasten van het boekjaar.

Verdiende premies eigen rekening en bijdragen

Onder verdiende premies wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte bedragen, na aftrek van wettelijke bijdragen en vermeerderd of verminderd met de mutatie in de voorziening lopende risico's. De premies die afgeboekt worden als gevolg van oninbaarheid, worden ten laste van de verdiende premies eigen rekening gebracht.

In de jaarrekening is op basis van de laatste inzichten een schatting van de vereveningsbijdragen van Zorginstituut Nederland gemaakt. In deze schatting zijn ook alle geschatte te verrekenen bedragen begrepen uit hoofde van ex-post compensatiemechanismen. Een voorlopige definitieve afrekening over jaar t is op zijn vroegst mogelijk in de zomer van jaar t+3. Bij het opstellen van de jaarrekening moet derhalve gewerkt worden met schattingen van de bijdragen betrekking hebbend op vooral de kosten MSZ en GGZ-zorg, waaronder de splitsing in vaste kosten, variabele kosten en de effecten van flankerend beleid, nacalculaties en bandbreedte. Onder de bijdragen Zorginstituut Nederland is tevens begrepen de bijstelling van de schattingen over voorgaande jaren.

Daarnaast bestaan de bijdragen Zorginstituut Nederland uit de Wlz voor beheerskosten, rechtstreeks betaalde kosten van Wlz-verstrekingen en subsidies. De subsidies worden verantwoord op basis van beschikkingen van het Zorginstituut Nederland. Voor geconstateerde fouten en/of fraude zijn

geen correcties gemaakt naar vorderingen op PGB houders, omdat de inschatting niet betrouwbaar te maken is en de impact is op de winst- en verliesrekening nihil is (niet inbare vorderingen op PGB houders kunnen verhaald worden op het Zorginstituut Nederland indien de processen op orde zijn).

De brutobijdrage uit het Zorgverzekeringsfonds is afgeleid van de laatst ontvangen voorlopige budgetberekening van ZINL. De verevening, nacalculatie, HKC, MHK, bandbreedteregeling en flankerend beleid zijn bepaald op basis van hetgeen hierover beschreven is onder Zorginstituut Nederland bij het onderdeel vorderingen.

Schaden eigen rekening

Onder schaden eigen rekening wordt verstaan de vergoedingen aan verzekerden en instellingen wegens in het verslagjaar verrichte leveringen en diensten op grond van de bepalingen van de Zorgverzekeringswet en de aanvullende richtlijnen van het Zorginstituut Nederland. Als gevolg van de DBC-systeematiek is de hoogte van de post medische zorg in ziekenhuizen en GGZ-instellingen met onzekerheid omgeven. Bij het opmaken van de jaarrekening is gebruik gemaakt van schattingen omdat een deel van de totale jaarlast nog niet gedeclareerd is. Uiteindelijk kunnen de DBC's niet rechtmatig zijn als bijvoorbeeld de basisregistratie niet in orde is.

Het financieel risico wordt vervolgens gemitigeerd als gevolg van de contracteringsbepalingen, plafondafspraken, lump sum afspraken en het risicovereveningssysteem. Schadebehandelingskosten worden onder de schaden eigen rekening opgenomen.

Afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa

Immateriële vaste activa inclusief goodwill en materiële vaste activa worden vanaf het moment van gereed voor ingebruikneming afgeschreven over de verwachte toekomstige gebruiksduur van het actief. Over terreinen en vastgoedbeleggingen wordt niet afgeschreven.

Indien een schattingswijziging plaatsvindt van de toekomstige gebruiksduur, dan worden de toekomstige afschrijvingen aangepast.

Boekwinsten en -verliezen uit de incidentele verkoop van materiële vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen.

Bedrijfskosten

De bedrijfskosten worden aan het resultaat toegerekend voor zover zij betrekking hebben op de verslagperiode.

Opbrengsten uit beleggingen

Dit betreft de opbrengst uit hoofde van terreinen en gebouwen, effecten en andere financiële beleggingen. Deze worden volledig toegerekend aan de technische en niet-

technische rekening. De toerekening geschiedt op basis van een verhouding tussen het eigen vermogen en het balansstaat ultimo 2017.

Dividenden

Te ontvangen dividenden van niet op nettovermogenswaarde gewaardeerde deelnemingen en effecten, worden verantwoord zodra Eno het recht hierop heeft verkregen.

Andere baten en lasten

Rentebaten en -lasten

Dit betreft interest op de rekening- courant verhouding met het Zorginstituut Nederland, op overige vorderingen en op liquide middelen. Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende activa en passiva.

Grondslagen voor het bepalen van het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. Het kasstroomoverzicht geeft een overzicht van de geldmiddelen weer die in een verslagperiode beschikbaar zijn gekomen en van het gebruik dat van deze geldmiddelen is gemaakt. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen, met uitzondering van deposito's met een looptijd langer dan drie maanden. Kasstromen in vreemde valuta zijn omgerekend tegen een geschatte gemiddelde koers. Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest, ontvangen dividenden en winstbelastingen zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. De investeringen en desinvesteringen van vaste activa is opgenomen onder de kasstroom uit investeringsactiviteiten, voor zover betaling in geld heeft plaatsgevonden. Betaalde dividenden zijn opgenomen onder de kasstroom uit financieringsactiviteiten. Transacties waarbij geen instroom of uitstroom van kasmiddelen plaatsvindt zijn niet in het kasstroomoverzicht opgenomen.

4.4.2 Toelichting op de geconsolideerde balans

Activa (x € 1.000)

Onderzoek en ontwikkeling	(1)	2017	2016
Stand 1 januari			
Aanschafwaarde		4.026	4.090
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen		-1.536	-238
Boekwaarde 1 januari		2.490	3.852
Mutaties boekjaar		-	-64
Investeringen		-651	-665
Afschrijvingen		-	-633
Afwaardering		-651	-1.362
Stand 31 december			
Aanschafwaarde		4.026	4.026
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen		-2.187	-1.536
Boekwaarde 31 december		1.839	2.490
Afschrijvingspercentage		20%	20%

De kosten voor onderzoek en ontwikkeling betreffen kosten die samenhangen met ICT projecten waaraan een economische levensduur is toegekend van 5 jaar. In 2017 zijn er geen uitgaven meer gedaan met betrekking tot de ICT projecten. De afschrijvingen zijn in de winst- en verlies rekening bij de post "afschrijving bedrijfsmiddelen".

Terreinen en gebouwen	(2)	2017	2016
Stand 1 januari			
Aanschafwaarde		2.000	2.000
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen		-500	-
Boekwaarde 1 januari		1.500	2.000
Mutaties boekjaar			
Investerings		-	-
Desinvesteringen aanschafwaarde		-	-
Terugname cumulatieve waardevermindering		56	-500
		56	-500
Stand 31 december			
Aanschafwaarde		2.000	2.000
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen		-444	-500
Boekwaarde 31 december		1.556	1.500

De post terreinen en gebouwen betreft de grond aan de Munsterstraat 6. De huidige waarde van de grond van de huidige locatie is bepaald op € 1,556 miljoen. Dit is gebaseerd op basis van een taxatie door een onafhankelijke taxateur.

Beleggingen in groepsmaatschappijen en deelnemingen	(3)	2017	2016
Deelneming			
Aanschafwaarde		1.498	1.498
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen		-557	-557
Boekwaarde 1 januari		941	941
Mutaties boekjaar		-	-
Investerings		-	-
Desinvesteringen		-	-
Bijzondere waardevermindering		-91	-
		-91	-
Stand 31 december			
Aanschafwaarde		1.498	1.498
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen		-648	-557
Boekwaarde 31 december		850	941

De deelnemingen in 2017 en 2016 betreffen belangen in Multizorg VRZ B.V. en Vecozo B.V. De deelneming Multizorg VRZ B.V. is naar nihil gewaardeerd aangezien er voorgenomen is de onderneming op te heffen. Het eigen vermogen van Vecozo B.V. per 31 december 2016 bedraagt € 5.683.291 en het resultaat van 2016 bedraagt € 296.145. Er is geen indicatie voor een bijzondere waardevermindering.

Overige financiële beleggingen	(4)	31 dec. 2017	31 dec. 2016
Effecten		72.187	43.439
		72.187	43.439

Effecten

Overzicht 2017

	Aanschaf- waarde ultimo 2017	Boek- waarde 1 jan.	Aan- kopen	Verkopen	Herwaar- dering	Boek- waarde 31 dec.
Aandelen	3.784	2.568	1.816	-	227	4.611
Obligaties	67.736	40.871	60.477	-32.623	-1.149	67.576
	71.520	43.439	62.293	-32.623	-922	72.187

Overzicht 2016

	Aanschaf- waarde ultimo 2016	Boek- waarde 1 jan.	Aan- kopen	Verkopen	Herwaar- dering	Boek- waarde 31 dec.
Aandelen	1.967	4.894	-	-2.410	84	2.568
Obligaties	41.039	83.325	16.362	-57.069	-1.747	40.871
	43.006	88.219	16.362	-59.479	-1.663	43.439

De belegging in effecten vindt plaats volgens de uitgangspunten die Eno heeft geformuleerd ten aanzien van de asset mix, de duration en risico's. De waardering vindt plaats op marktwaarde.

De onderliggende effecten worden aangehouden door Eno Zorgverzekeraar N.V. en Eno Aanvullende verzekeringen N.V.. Voor de nadere specificatie van de effecten wordt verwezen naar de jaarrekeningen van de betreffende entiteiten. De effecten zijn te typeren op drie verschillende niveaus (levels):

- Level 1 - Reële waarde gebaseerd op gepubliceerde koersen in een actieve markt
- Level 2 - Reële waarde gebaseerd op beschikbare marktinformatie
- Level 3 - Reële waarde niet gebaseerd op beschikbare marktinformatie

De aandelen vallen onder level 1 en de obligaties onder level 1.

Kwantitatieve toelichting

Hieronder worden het marktrisico, het kredietrisico en het beleggingsrisico nader toegelicht in kwantitatieve vorm.

Nadere specificatie van het renterisico

Effect van een stijging respectievelijk daling van de marktrente met 1%:
(x € 1.000)

	Beleggingen	Eigen vermogen
Toename interest 1%	591	591
Afname interest 1%	-591	-591

Nadere specificatie van het Beleggingsrisico

Effect van een stijging respectievelijk daling van de aandelenkoersen met 10%
(x € 1.000)

	Afgeleide financiële instrumenten	Eigen vermogen
Toename aandelenkoers met 10%	-	461
Afname aandelenkoers met 10%	-	-461

Nadere specificatie van het kredietrisico

Eno belegt in minimaal een BBB rating. De obligaties zijn voornamelijk belegd in landen binnen de EU. De aandelen zijn in belangrijke mate geïnvesteerd in de volgende sectoren: Consumer Discretionary, financials en Information Technology. Voor de detailspecificatie wordt verwezen naar de jaarrekeningen van entiteiten die de effecten aanhouden.

Vorderingen uit directe verzekering	(20)	31 dec. 2017	31 dec. 2016
Premievorderingen op verzekeringnemers		16.573	11.644
Te vorderen eigen bijdragen		3.397	5.593
		19.970	17.237

De vorderingen zijn verminderd met een voorziening voor oninbaarheid. De vorderingen hebben een looptijd korter dan 1 jaar.

Zorginstituut Nederland	(6)	31 dec. 2017	31 dec. 2016
Rekening-courant boekjaar 2012		-	2.520
Rekening-courant boekjaar 2014		-801	13.550
Rekening-courant boekjaar 2015		-833	-1.345
Rekening-courant boekjaar 2016		-12	50.253
Rekening-courant boekjaar 2017		41.552	-
		39.906	64.978

De vordering op het Zorginstituut Nederland heeft primair een kortlopend karakter. Een deel van de vordering heeft een looptijd van langer dan een jaar. Dit is afhankelijk van de afrekeningsystematiek van het Zorginstituut Nederland. Ultimo 2017 is tot en met het jaar 2013 afgerekend. De vorderingen zijn rentedragend (3-maands euribor - 0,25%). Omtrent zekerheden is niet overeengekomen aangezien de vordering op een overheidsinstantie is.

Overige vorderingen	(7)	31 dec. 2017	31 dec. 2016
Te vorderen op PGB-houders AWBZ		1.162	1.581
Voorschotten zorgaanbieders		6.977	7.021
Overfinanciering		222	1.984
Overige vorderingen		15.525	17.975
		23.886	28.561

De voorschotten op ziekenhuizen, GGZ-instellingen en revalidatiecentra zijn ter financiering van de onderhanden werkpositie. ENO bepaalt de omvang van de bevoorschotting onder andere op basis van de in voorgaande boekjaren gedeclareerde omzet. ENO heeft de mogelijkheid de bevoorschotting te herzien en te verrekenen met het onderhanden werk van de zorginstelling. Hierdoor vindt er geen bovenmatige bevoorschotting plaats en is er om die reden geen voorziening voor oninbaarheid opgenomen.

De overige vorderingen hebben een looptijd korter dan een jaar.

Onder de overige vorderingen is een bedrag van € 13.327.000 opgenomen inzake te veel betaalde schaden, uit hoofde van overfinanciering van medisch specialistische zorg (2016: 15.665.000).

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie.

Materiële vaste activa	(8)	Kantoor- Inventaris	Bedrijfs- wagens	Totaal 2017	Totaal 2016
Stand 1 januari					
Aanschafwaarde		2.903	695	3.598	3.450
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen		-1.281	-314	-1.595	-1.000
Boekwaarde 1 januari		1.622	381	2.003	2.450
Mutaties boekjaar					
Investeringen		154	382	536	303
Desinvesteringen aanschafwaarde		-	-276	-276	-155
Desinvesteringen afschrijvingen		-	211	211	122
Afschrijvingen boekjaar		-627	-160	-787	-717
		-473	157	-316	-447
Stand 31 december					
Aanschafwaarde		3.057	801	3.858	3.598
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen		-1.908	-263	-2.171	-1.595
Boekwaarde 31 december		1.149	538	1.687	2.003
Afschrijvingspercentage		7-25%	25%		

Over de desinvesteringen is een positief boekresultaat gerealiseerd van € 28.000. Dit is in mindering op de afschrijvingskosten verwerkt in de winst- en verliesrekening.

Liquide middelen

De liquide middelen staan ter vrije beschikking aan de onderneming.

Liquide middelen	(9)	31 dec. 2017	31 dec. 2016
ABN AMRO Bank		21.301	31.566
ING Bank		3	3
Rabobank		10.230	230
SNS Bank		10.000	-
Kas Bank		1.830	699
Kruisposten		-	-
		43.364	32.498

Overlopende activa	(10)	31 dec. 2017	31 dec. 2016
Nog te factureren eigen risico		1.131	1.978
		1.131	1.978

De overlopende activa hebben een looptijd korter dan een jaar.

Groepsvermogen (11)

Voor de toelichting op het groepsvermogen wordt verwezen naar de toelichting op de enkelvoudige jaarrekening.

Technische voorziening	(12)	31 dec. 2017	31 dec. 2016
Niet verdiende premies, lopende risico's en premietekorten		15.200	-
Voorziening te betalen schaden		105.628	103.191
Schade afwikkelingskosten		3.568	3.568
		124.396	106.759

De technische voorzieningen hebben een looptijd van 1 tot 3 jaar.

Niet verdiende premies en lopende risico's	Lopende Risico's	Niet verdiende premies	Totaal 2017	Totaal 2016
Saldo per 1 januari	-	-	-	3.600
Dotatie	-	15.200	15.200	-
Onttrekking	-	-	-	-3.600
Saldo 31 december	-	15.200	15.200	-

Te betalen schade	N.t.o. declaraties	Schade-afwikkelingskosten	Totaal 2017	Totaal 2016
Saldo per 1 januari	103.191	3.568	106.759	161.652
Dotatie	289.224	2.568	291.792	274.113
Onttrekking	-286.787	-2.568	-289.355	-329.006
Saldo 31 december	105.628	3.568	109.196	106.759

Uitlooperesultaat van nog te ontvangen declaraties

Schadejaar	Voorziening schaden ultimo vorig boekjaar	Geboekte schaden boekjaar	Voorziening schaden ultimo boekjaar	Afwikkel- resultaat
Boekjaar -4 en ouder	-	-	-	-
Boekjaar -3	-	440	-	-440
Boekjaar -2	5.613	3.332	-	2.281
Boekjaar -1	85.108	74.566	6.263	4.279
Boekjaar	-	202.796	83.368	-
Diversen	12.470	-4.129	15.997	602
Interne schadebehandelingskosten tot boekjaar	3.568	2.568	1.000	-
Interne schadebehandelingskosten boekjaar	-	1.720	2.568	-
Totalen	106.759	281.293	109.196	6.722

In bovenstaand overzicht zijn de ultimo boekjaar verstrekte voorschotten aan zorgverleners vanwege geleverde productie opgenomen als geboekte schade. Daarnaast zijn in de geboekte schade geen declaraties opgenomen die teruggevorderd worden op zorgaanbieders (bijvoorbeeld vanwege de afrekening van inkoopafspraken en/of materiële controles), aangezien deze declaraties niet tot schade in de winst-en-verliesrekening hebben geleid. De post "Diversen" betreft de voorziening grensoverschrijdende zorg via CAK.

Het verschil tussen enerzijds de geboekte schade excl. schadebehandelingskosten en anderzijds de betaalde schade in de winst- en verliesrekening wordt veroorzaakt doordat in de winst- en verliesrekening de inkomsten uit eigen risico in mindering gebracht zijn op de betaalde schade.

Schadestatistiek

Schadejaar	Evenementjaar					Totaal
	0	1	2	3	4	
2007	128.589	52.274	-14.191	12	-55	166.629
2008	133.843	79.770	3.649	935	182	218.379
2009	124.319	81.020	7.528	616	-31	213.452
2010	123.282	79.127	7.466	-125	45	209.795
2011	140.350	78.968	9.290	220	-	228.828
2012	100.127	106.150	10.329	3.025	4	219.635
2013	137.972	130.520	9.844	678	-	279.014
2014	143.979	151.481	9.193	440	-	305.093
2015	216.380	127.994	3.332	-	-	347.706
2016	194.448	74.566	-	-	-	269.014

Bovenstaand overzicht bevat de door de onderneming verwerkte schade exclusief declaraties die teruggevorderd worden op zorgaanbieders (bijvoorbeeld vanwege de afrekening van inkoopafspraken en/of materiële controles).

49

Overige voorzieningen 2017	(13)	Saldo 1 januari	Dotatie	Onttrekking	Saldo 31 december
Vut voorziening		430	-	-35	395
Personeelsvoorziening		214	338	-157	395
Overige voorzieningen		578	7	-459	126
		1.222	345	-651	916

Van de voorzieningen heeft een bedrag € 321.000 euro een looptijd korter dan een jaar (2016: € 707.000).

De personeelsvoorziening is een voorziening voor te betalen loonkosten aan personeelsleden waar de arbeidsrelatie mee wordt beëindigd. De overige voorziening betreft de jubileumvoorziening.

2016	Saldo 1 januari	Dotatie	Onttrekking	Saldo 31 december
Vut voorziening	372	62	-4	430
Personeelsvoorziening	304	214	-304	214
Overige voorzieningen	115	463	-	578
	791	739	-308	1.222

Overige schulden	(14)	31 dec. 2017	31 dec. 2016
Belastingen en premies sociale verzekeringen		41	41
Met zorginstituut Nederland te verrekenen		-	-
Overige schulden		2.174	7.839
		2.215	7.880

De overige schulden hebben een looptijd korter dan één jaar.

Kortlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde.

Overlopende passiva	(15)	31 dec. 2017	31 dec. 2016
Nog te betalen kosten		1.909	1.199
		1.909	1.199

De overlopende passiva hebben een looptijd korter dan één jaar.

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Huurovereenkomst

Er is een huurovereenkomst afgesloten voor het kantoor aan Munsterstraat 7 te Deventer. De looptijd van deze huurovereenkomst is 10 jaar en is aflopend in 2023.

Huurlast

1 jaar	393.888
1-5 jaar	1.575.552
>5 jaar	98.472

Gedurende het verslagjaar zijn in de winst-en-verliesrekening € 391.651 als kosten verwerkt.

Leaseverplichting auto

Er zijn leaseovereenkomsten afgesloten voor alle auto's. De resterende looptijd van deze leaseovereenkomsten variëren van 1 maand tot en 35 maanden.

1 jaar	108.000
1-5 jaar	110.000

Zorginkoop

Eno heeft een contract met Multizorg VRZ B.V. voor de afwikkeling van de zorginkoop tot en met 2017. Voor de zorginkoop van 2018 en 2019 is Eno een verplichting aangegaan met Zorg en Zekerheid en ONVZ.

Nederlandse Herverzekeringsmaatschappij voor Terrorismeschade N.V. (NHT)

De NHT dekt alle aanspraken op Nederlandse polissen als gevolg van terroristische aanslagen tot een maximumbedrag van € 1 miljard. Claims als gevolg van terroristische aanslagen boven dit maximum worden uitgesloten in de polisvoorwaarden. De jaarlijks te betalen premie aan de NHT is gebaseerd op het marktaandeel. De verliezen van de NHT worden eveneens verdeeld over de aangesloten verzekeraars op basis van hun respectievelijke marktaandeel. Het risico ten aanzien van de aanvullende verzekeringen is niet herverzekerd.

4.4.3 Toelichting op de geconsolideerde winst- en verliesrekening

Verdiende premies eigen rekening en bijdragen	(16)	2017	2016
Brutopremies		173.106	155.233
Wijziging technische voorziening premie		-15.200	3.600
Bijdrage Zorginstituut Nederland boekjaar	(17)	139.228	138.598
Bijdrage Zorginstituut Nederland voorgaande jaren		-797	8.379
		296.337	305.810

Brutopremies	2017	2016
Premies basisverzekering	147.941	130.818
Premies aanvullende verzekeringen	25.165	24.415
	173.106	155.233

Op de brutopremies is in 2017 € 835.000 (2016: € 984.000) in mindering gebracht ter dotatie aan de voorziening debiteuren.

Daarnaast is € 9.665.000 aan provisies en korting in mindering gebracht op de brutopremies. In 2016 was dit € 6.876.000.

Bijdrage Zorginstituut Nederland boekjaar	(17)	2017	2016
Budget verstrekkingen		161.564	167.703
Effect nacalculatie		-1.291	-884
Macro nacalculatie en bandbreedte regeling		-6.893	-16.552
Overige renteopbrengsten		-	-
Flankerend beleid		8.104	7.827
Budget beheerskosten 18-		684	763
Wettelijk eigen risico		-26.511	-24.729
Subsidies AWBZ		3.571	4.440
		139.228	138.598

Premies eigen rekening en bijdragen vereveningsfonds

Eno Coöperatie U.A. maakt voor zijn jaarrekening een zo goed mogelijke schatting van de vereveningsbijdragen van het Zorginstituut Nederland. In deze schatting zijn ook alle geschatte te verrekenen bedragen begrepen uit hoofde van ex-post compensatiemechanismen. Bij het opstellen van de jaarrekening moet derhalve gewerkt worden met schattingen

van de bijdragen betrekking hebbend op vooral de kosten ziekenhuis- en GGZ-zorg, waaronder de splitsing in vaste kosten, variabele kosten en de effecten van hoge kosten compensatie en nacalculaties.

Onder de bijdragen vereveningsfonds is tevens begrepen de bijstelling van de schattingen over voorgaande jaren.

Overige technische baten eigen rekening	(18)	2017	2016
Provisies reisverzekeringen		34	38
Overige opbrengsten		-	1
		34	39

Betaalde schaden	(19)	2017	2016
Brutoschaden		265.605	315.666
Brutoschaden overig		5	222
Schadebehandelingskosten	(21)	3.600	3.600
		269.210	319.488

Als gevolg van de DBC-systematiek is de hoogte van de post medische zorg in ziekenhuizen en GGZ-instellingen met onzekerheid omgeven. Door het karakter van de contracten met de ziekenhuizen worden deze onzekerheden voor een belangrijk deel weggenomen. Bij het opmaken van de jaarrekening is gebruik gemaakt van schattingen omdat een deel van de totale jaarlast nog niet gedeclareerd is.

Als gevolg van de overheveling van PGB-verstrekingen naar onder meer de Zorgverzekeringswet en de daarmee samenhangende overgangsprikelen, is de rechtmatigheid van die verstrekkingen niet altijd met zekerheid vast te stellen. Het Ministerie van VWS heeft deze onzekerheden onder voorwaarden als onvermijdelijk bestempeld en aangegeven dat de zorgverzekeraars hiervoor zullen worden gecompenseerd.

Het financieel risico wordt vervolgens substantieel gemitigeerd als gevolg van de contracteringsbepalingen en het risicovereveningssysteem.

Wijziging technische voorziening	(20)	2017	2016
Wijziging voorziening te betalen schaden		2.616	-55.238
Wijziging voorziening afwikkelkosten		-	1.188
		2.616	-54.050

Bedrijfskosten	(22)	2017	2016
Personeelskosten		17.782	17.167
Huisvestingskosten		673	594
Automatiseringskosten		2.286	-822
Afschrijving bedrijfsmiddelen		1.350	1.940
Acquisitiekosten		1.088	924
Overige kosten		6.343	7.127
Schadebehandelingskosten		-3.600	-3.600
		25.922	23.330

Onder de automatiseringskosten is in 2016 een vergoeding opgenomen.

Personeelskosten	2017	2016
Brutolonen	12.701	9.232
Sociale lasten	999	1.411
Pensioenlasten	1.262	1.635
Overige personeelskosten	2.820	4.889
	17.782	17.167

Gedurende het boekjaar had de vennootschap gemiddeld 199 (fte) werknemers in dienst (2016: 186 fte). Alle werknemers waren werkzaam in Nederland.

Hieronder een verdeling van de fte

	Aantal fte
Direct zorgverzekeraar gerelateerde activiteiten	100
Ondersteunde zorgverzekeraar gerelateerde activiteiten	99
Totaal fte	199

Pensioenlasten

De pensioenlast betreft de premie die door de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Zorgverzekeraars bij Eno in rekening is gebracht.

Belangrijkste kenmerken van de pensioenregeling:

De pensioenregeling is een middelloonregeling. De pensioengrondslag wordt bepaald door het jaarsalaris van de deelnemers te verminderen met de franchise. De franchise bedraagt in 2017 € 14.176 (2016 € 13.897) bij een fulltime dienstverband. Het ouderdomspensioen bedraagt voor elk deelnemersjaar 1,875% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. Conform de CAO stellen de werkgevers jaarlijks 2,5% van de loonsom beschikbaar voor indexatie.

Op de pensioenrechten en pensioenaanspraken wordt door het pensioenfonds jaarlijks op 1 januari toeslag verleend van maximaal de stijging van het prijsindexcijfer en het door de werkgever beschikbaar gestelde bedrag. Het bestuur van het pensioenfonds beslist jaarlijks in hoeverre pensioenrechten en pensioenaanspraken worden aangepast. Voor de actieve deelnemers geldt echter dat jaarlijks op 1 januari een toeslag wordt ingekocht conform het in de CAO overeengekomen percentage van de loonontwikkeling van het voorafgaande jaar.

Belangrijkste kenmerken van de uitvoeringsovereenkomst:

In de uitvoeringsovereenkomst is overeengekomen dat alle bij de in dienst van Eno zijnde werknemers aangemeld kunnen worden bij het pensioenfonds. Daarnaast is overeengekomen dat Eno binnen bepaalde termijnen de verschuldigde premies moet voldoen.

Wijze waarop de pensioenregeling is ondergebracht bij de pensioenuitvoerder

De uitvoering van de pensioenregeling is door het SBZ ondergebracht bij Syntrus Achmea. Door Syntrus Achmea wordt de pensioenadministratie uitgevoerd. Dit is vastgelegd in een overeenkomst tussen SBZ en Syntrus Achmea.

Dekkingsgraad pensioenfonds

De dekkinggraad bedraagt, conform opgave van het SBZ, ultimo december 2017 112% (2016: 105,8%).

SBZ excedent pensioenregeling

Voor werknemers met een inkomen hoger dan € 103.317 is er de mogelijkheid om de pensioenverzekering uit te breiden. Hiervoor werd een brutovergoeding beschikbaar gesteld.

Opbrengsten uit beleggingen	(23)	2017	2016
Opbrengsten uit deelnemingen		85	128
Opbrengsten uit andere beleggingen		30	-435
Gerealiseerde winst op beleggingen		-260	463
		-145	156

Onder de opbrengsten uit andere beleggingen is een terugname van bijzondere waardevermindering geboekt van € 56.000.

Andere baten	(24)	2017	2016
Overige rente baten		17	21
Overige baten		29	71
		46	92

Andere lasten	(25)	2017	2016
Overige lasten		-95	-98
		-95	-98

Wet beloningsbeleid financiële ondernemingen

Vanaf 1 januari 2015 is voor financiële ondernemingen de 'Wet beloningsbeleid financiële ondernemingen' (Wbfo) van toepassing. De Wbfo geldt voor iedereen die werkt onder verantwoordelijkheid van Nederlandse financiële ondernemingen, dochters van Nederlandse financiële ondernemingen en ondernemingen die tot een groep met een moeder in Nederland behoren, waarbij die groep hoofdzakelijk actief is in de financiële sector. Ook Eno valt onder deze nieuwe wetgeving.

Eno kent geen variabele beloning voor topfunctionarissen, het tweede echelon, direct onder de beleidsbepalers, en voor sleutelfunctionarissen in het kader van Solvency II. Voor overige medewerkers (natuurlijke personen) kent Eno een beloningssystematiek waarbij, afhankelijk van beoorde-

lingsscore en relatieve salarispositie, een verdeling van de salarisverhoging plaatsvindt over een structurele component en een eenmalige component. In 2017 is door Eno in totaal een bedrag van € 50.328 uitgekeerd voor deze eenmalige beloningscomponent. Het betreft 18 personen en gemiddeld € 2.796 per persoon oftewel 0,5 procent van de totale loonsom voor loonheffing.

Vergoedingen aan commissarissen

De vergoedingen aan commissarissen over 2017 bedragen € 128.700 (2016 € 117.000).

Zij worden vanuit Eno Zorgverzekeraar N.V. betaald.

Honoraria accountant

Specificatie van het honorarium accountants conform artikel 382a lid 3 Titel 9 Boek 2 BW.

Honorarium 2017	PWC Accountants N.V.	Overig PWC- Netwerk	Totaal
Onderzoek van de jaarrekening	109.945		109.945
Andere controleopdrachten	200.555		200.555
Adviesdiensten op fiscaal terrein	-		-
Andere niet-controle diensten	-		-
	310.500		310.500

Honorarium 2016	PWC Accountants N.V.	Overig PWC- Netwerk	Totaal
Onderzoek van de jaarrekening	109.100		109.100
Andere controleopdrachten	233.900		233.900
Adviesdiensten op fiscaal terrein	-		-
Andere niet-controle diensten	-		-
	343.000		343.000

Bovenstaande honoraria betreffen de werkzaamheden die bij de vennootschap en de in de consolidatie betrokken maatschappijen zijn uitgevoerd door accountantsorganisaties en externe accountants zoals bedoeld in artikel 1, lid 1 Wta (Wet toezicht accountantsorganisaties) en de in rekening gebrachte honoraria van het gehele netwerk waartoe de accountantsorganisatie behoort. Deze honoraria hebben betrekking op het onderzoek van de jaarrekening over het boekjaar 2017, ongeacht of de werkzaamheden reeds gedurende het boekjaar zijn verricht.

Bezoldiging bestuurders	2017	2016
Totale inkomen zittende bestuursleden	543.137	538.456
Totale inkomen voormalige bestuursleden	-	-

Naast de bezoldiging is als werkgeverslast € 3.000 aan onkostenvergoeding betaald en € 19.702 voor sociale verzekeringspremies.

Transacties met verbonden partijen

Van transacties met verbonden partijen is sprake wanneer een relatie bestaat tussen de onderneming, haar deelnemingen en hun bestuurders en leidinggevende functionarissen. Er hebben zich geen transacties met verbonden partijen voorgedaan op niet-zakelijke grondslag.

De volgende transacties vinden plaats met groepsmaatschappijen :

- Doorbelasting van beheerskosten;
- Renteberekening over rekening-courant verhoudingen;
- Doorbelasting van de huurwaarde van terreinen en gebouwen;
- Eno Bewaar B.V. is eigenaar van de beleggingspool waaraan Eno Zorgverzekeraar N.V. en Eno Aanvullende Verzekeringen N.V. deelnemen.

Deventer, 23 mei 2018

De Raad van Bestuur

F. Blankers
Voorzitter raad van bestuur

Drs. E.L. Hooiveld RA
Lid raad van bestuur

Raad van Commissarissen

J. Dijkstra
Voorzitter

N.W de Boer RE RA RC

T. Stellema

B.M. Arnold

L.J. Roodbol

P. Teunis

4.5 Enkelvoudige balans per 31 december 2017 (voor resultaatbestemming)

Activa (x € 1.000)		31 dec. 2017	31 dec. 2016
Beleggingen			
Beleggingen in groepsmaatschappijen en deelnemingen	(1)	76.941	78.565
		76.941	78.565
Pasiva (x € 1.000)		31 dec. 2017	31 dec. 2016
Eigen vermogen			
Waarborgkapitaal	(2)	681	681
Wettelijke reserve	(3)	16.070	15.602
Overige reserve	(4)	61.814	45.249
Onverdeeld resultaat	(5)	-1.624	17.033
		76.941	78.565
		76.941	78.565

4.6 Enkelvoudige winst- en verliesrekening over 2017

(x € 1.000)	2017	2016
Opbrengsten uit beleggingen		
Resultaat uit deelnemingen	-1.624	17.033

4.7 Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

4.7.1 Toelichting algemeen

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

De enkelvoudige jaarrekening is opgesteld volgens de bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Voor de algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening, de grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat, alsmede voor de toelichting op de onderscheiden activa en passiva en de resultaten wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening, voor zover hierna niet anders wordt vermeld.

Toepassing van artikel 402 boek 2 BW

De financiële gegevens van Coöperatie Eno zijn verwerkt in de geconsolideerde jaarrekening zodat, gebruikmakend van artikel 2:402 BW, is volstaan met een verkorte winst-en-verliesrekening in de enkelvoudige jaarrekening.

Financiële vaste activa

De deelnemingen waarin invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd op de netto-vermogenswaarde maar niet lager dan nihil. Deze netto-vermogenswaarde wordt berekend op basis van de grondslagen van Coöperatie Eno.

Indien de waardering van een deelneming volgens de netto-vermogenswaarde negatief is, wordt deze op nihil gewaardeerd. Indien en voor zover Coöperatie Eno in deze situatie geheel of gedeeltelijk instaat voor de schulden van de deelneming, dan wel het stellige voornemen heeft de deelneming tot betaling van zijn schulden in staat te stellen, wordt hiervoor een voorziening getroffen.

De eerste waardering van gekochte deelnemingen is gebaseerd op de reële waarde van de identificeerbare activa en passiva op het moment van acquisitie. Voor de vervolwaardering worden, uitgaande van de waarden bij eerste waardering, de grondslagen toegepast die gelden voor deze jaarrekening.

Als resultaat wordt verantwoord het bedrag waarmee de boekwaarde van de deelneming sinds de voorafgaande jaarrekening is gewijzigd als gevolg van het door de deelneming behaalde resultaat.

4.7.2 Toelichting op de enkelvoudige balans

Activa (x € 1.000)

Beleggingen in groepsmaatschappijen en deelnemingen (1)

2017	Boek- waarde 1 jan.	Resultaat deelneming	Overige mutaties	Verwerving deelneming	Boekwaarde 31 december
Eno Holding B.V.	78.565	-1.624	-	-	76.941
Stichting Regizorg Nederland	-	-	-	-	-
	78.565	-1.624	-	-	76.941

2016	Boek- waarde 1 jan.	Resultaat deelneming	Overige mutaties	Verwerving deelneming	Boekwaarde 31 december
Eno Holding B.V.	61.496	17.069	-	-	78.565
Stichting Regizorg Nederland	36	-36	-	-	-
	61.532	17.033	-	-	78.565

Passiva (x € 1.000)

Eigen vermogen

2017	Waarborg kapitaal (2)	Wettelijke reserve (3)	Overige reserve (4)	Onverdeeld resultaat (5)	Jaartotaal
Saldo 1 januari	681	15.602	45.249	17.033	78.565
Resultaat 2016	-	-	17.033	-17.033	-
Mutatie t.b.v. wettelijke reserve	-	468	-468	-	-
Resultaat 2017	-	-	-	-1.624	-1.624
Saldo 31 december	681	16.070	61.814	-1.624	76.941

Resultaatsbestemming

Het positieve resultaat van 2016 van € 17.033.000 is conform het voorstel toegevoegd aan de overige reserves gebracht. Het resultaat van 2017 is vooruitlopend op de Algemene ledenvergadering als onverdeeld resultaat opgenomen onder het eigen vermogen. Aan de Algemene ledenvergadering wordt voorgesteld het resultaat van € 1.624.000 negatief in mindering te brengen op de overige reserves.

Passiva (x € 1.000)

Eigen vermogen

	Waarborg kapitaal (2)	Wettelijke reserve (3)	Overige reserve (4)	Onverdeeld resultaat (5)	Jaartotaal
2016					
Saldo 1 januari	681	19.453	47.276	-5.877	61.532
Resultaat 2016	-	-	-5.877	5.877	-
Mutatie t.b.v. wettelijke reserve	-	-3.851	3.851	-	-
Resultaat 2017	-	-	-	17.033	17.033
Saldo 31 december	681	15.602	45.249	17.033	78.565

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Fiscale eenheid

Voor de omzetbelasting maakt Coöperatie Eno U.A. deel uit van een fiscale eenheid en is uit dien hoofde hoofdelijk aansprakelijk voor een eventuele belastingschuld van de fiscale eenheid als geheel.

4.7.3 Toelichting op de winst- en verliesrekening

Personeelskosten

Gedurende het boekjaar had de vennootschap 0 (fte) werknemers in dienst (2016: 0 fte). Alle werknemers waren werkzaam in Nederland.

5

Overige gegevens

5.1 Statutaire bepalingen inzake het resultaat

In artikel 43 van de statuten van de coöperatie is bepaald dat omtrent bestemming van een eventueel positief resultaat, de Ledenraad besluit op voorstel van het Bestuur, gehoord de Raad van Commissarissen.

Uitkeringen kunnen slechts plaatshebben voor zover het eigen vermogen groter is dan het gestorte en opgevraagde deel van het kapitaal, vermeerderd met de reserves die krachtens de wet moeten worden aangehouden. Uitkeringen kunnen bovendien slechts plaatshebben voor zover zij niet anders zullen worden aangewend dan voor instellingen ten bate van de volksgezondheid.

Uitkering van winst geschiedt na de vaststelling van de jaarrekening waaruit blijkt dat zij geoorloofd is.

ZorgDirect.

HollandZorg
Onbegrensd in zekerheid